

ŞARTA BAĞLANAN TALÂK

Murat OSMANOĞLU

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Abdulaziz Bayındır

ÖZ

Evliliği sona erdirme şekillerinden biri de talâktır. Talâk kocanın tek taraflı evliliği sona erdirmesidir. Koca, bu yetkiyi en fazla üç kere kullanabilir.

Kocanın, talâk yetkisini nasıl kullanacağını Allah Teâlâ Kur'an'da bizlere bildirmiştir. Allah'ın emrettiği şekilde talâkın gerçekleşmesi için kadının hayızlı olmaması, eğer temizlik döneminde ise o temizlik dönemi içinde onunla ilişkiye girmiş olmaması gerekir. Bunun dışındaki boşama şekilleri Kur'an'a aykırı olacağından geçerli değildir.

Gelecekteki bir zamana veya bir şarta bağlanan talâk, Allah'ın emrettiği şekilde olmadığı için geçersizdir. Çünkü Allah'ın bize bildirdikleri arasında böyle bir boşama şekli yoktur.

ABSTRACT

One of the ways of putting away a marriage is divorce. Divorce is the putting away of the marriage by the husband's only decision. The maximum number of times the husband can use this authority is three.

In the Holy Qur'an Allah has informed us about how the husband can use his right of divorce. According to the commandment of Allah for divorce to take place the woman shouldn't be in her term if she is in her purified period in that period she should have kept herself apart. Apart from this form of marriage any form is contradictory to the Qur'an and is not legal.

A divorce relating to future time or condition is not legal because it is not according to Allah's commandments . Because from the words of Allah to us there is no form of divorce like this.

ÖNSÖZ

Aile, iki temel üzerinde kurulmuştur. Temelin biri erkek diğeri kadındır. Eşlerin hür iradelerine ve karşılıklı isteklerine dayanan nikâh akdi ise aile yuvasının kurulmasını sağlayan önemli bir akittir. İslâm Hukuku, evlilik birliğinin sürekli olması için sağlam temellere oturtulmasını hedeflemiş ve buna yönelik düzenlemeler yapmıştır.

Bununla birlikte karı-koca, evliliği sürdüremeyecek derecede anlaşmazlığa düşerse bu durumda İslâm Hukuku en son çare olarak boşamaya cevaz vermektedir. Ancak bunu da belli bir düzene koymuştur. Allah c.c. talâkın nasıl yapılacağını Kur'an'da bizlere açıklamıştır. Allah c.c. bu konuda bir sure indirmiş, bununla birlikte yaklaşık otuz üç ayette doğrudan veya dolaylı olarak talâktan söz etmiştir.

Kur'an'da bu kadar geniş yer alan talâk konusu, İslâm âleminde, ayet ve hadisler açısından yeterince ele alınmamış, Kur'an ve sünnete aykırı içtihatlarla bulunmuş, bu içtihatlar ise birçok aileyi felâkete sürüklemiştir.

Bu içtihatlardan biri de şarta veya belli bir zamanın gelmesine bağlanan talâk, konusudur. Böyle bir talâk, kadına gözdağı vermenin bir ihtiyaç olduğu düşüncesiyle geçerli sayılmıştır.

Biz de böyle önemli bir konunun Kur'an ve Sünnet ışığında araştırılmasının gerekli olduğunu düşünerek, danışman hocamın da tavsiyesiyle bu çalışmayı yapmaya karar verdik.

Çalışmamız giriş hariç üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde talâkı Kur'an ve Sünnete göre genel olarak anlatmaya çalıştık.

Şarta veya zamana bağlanan talâkın, fıkıh kitaplarında müctehidler tarafından yemin olarak yorumlanması sebebiyle çalışmamızın ikinci bölümünde yemin konusunu inceledik.

Üçüncü bölümde ise talâkın şarta veya zamana bağlanması konusunda mezheplerin görüşlerini ve delillerini ele aldıktan sonra bu delillerin değerlendirmesini yaptık.

Çalışmamın bütün aşamalarında kıymetli vakitlerini bana ayıran, yardımını esirgemeyen ve bana bu konuda tavsiyeleriyle yol gösteren hocam, Doç. Dr. Abdülaziz Bayındır Bey'e teşekkürü bir borç bilirim.

Ayrıca kendilerinden her zaman istifade ettiğim Yrd. Doç. Dr. Abdüsselam Arı Bey'e ve bizleri bu seviyeye getiren tüm hocalarıma ayrı ayrı teşekkür eder, bu çalışmamızın hayırlara vesile olmasını dilerim.

Murat OSMANOĞLU

İstanbul

Mayıs 2002

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	
..iii	
ÖNSÖZ.....	
..iv	
İÇİNDEKİLER.....	
..vi	
KISALTMALAR.....	
...x	

GİRİŞ.....	
...1	

BİRİNCİ BÖLÜM

KUR'AN VE SÜNNETTE	
TALÂK.....	4
I- TALÂKIN TARİFİ VE	
MAHİYETİ.....	5
A- Sözlükte	
Talâk.....	5
B- Terim Olarak	
Talâk.....	6
II- TALÂKIN	
MEŞRUIYYETİ.....	6
A- Kur'an'dan	
Deliller.....	6
B- Sünnetten	
Deliller.....	8
C- İcma ve Akıl	
Delilleri.....	9
III- BOŞAMANIN	
HİKMETİ.....	9
IV- BOŞAMANIN GEÇERLİ OLMASI İÇİN GEREKEN	
ŞARTLAR.....	11
A-Boşayanla İlgili	
Şartlar.....	11
C- Boşanacak Kadımla İlgili	
Şartlar.....	11
V- BOŞAMA	
YETKİSİ.....	11

A-Kur'an'dan	
Deliller.....	12
B- Sünnetten	
Deliller.....	14
VI- TALÂKIN	
ÇEŞİTLERİ.....	15
A-Kur'an ve Sünnete Uygun Olup Olmaması Açısından	
Talâk.....	15
1- Sahih Talâk.....	15
2- Sahih Olmayan Talâk.....	16
B- Tekrar Evlilik Hayatına Dönüş İmkânı Bırakıp Bırakmaması Açısından	
Talâk.....	1
7	
1- Ric'i Talâk.....	17
2- Bâin Talâk.....	19
a- Beynûnet-i	
Suğra.....	19
b- Beynûnet-i	
Kübrâ.....	19
V-	
İDDET.....	20
A- İddetin	
Çeşitleri.....	20
1- Hayız veya Temizliğe Bağlı	
İddet.....	20
2- Zamana Bağlı	
İddet.....	21
3- Doğuma Bağlı	
İddet.....	21
B- İddetin	
Hikmeti.....	22

İKİNCİ BÖLÜM

YEMİN.....	2
4	
I- YEMİNİN	
TARİFİ.....	25
A- Sözlükte	
Yemin.....	25
B- B-Terim Olarak	
Yemin.....	25

II- YEMİNİN	
MEŞRUIYYETİ.....	25
III- YEMİNİN	
KISIMLARI.....	27
A- Allah Adına Yapılan	
Yemin.....	27
B- Allah'tan Başkası Adına Yapılan	
Yemin.....	28
1- Şer'î Şeylerle Yapılan	
Yemin.....	28
2-Şart ve Ceza Cümlesiyle Yapılan	
Yemin.....	29
a- Allah'a (Takarrub) Yakınlık Sağlamak Hedefiyle Yapılan	
Yemin.....	29
b- Allah'a (Takarrub) Yakınlık Sağlamak Hedefiyle Yapılmayan	
Yemin.....	2
9	

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TALÂKIN	
TA'LİKİ.....	31
I- DERHAL HÜKÜM İFADE EDİP ETMEMESİ AÇISINDAN	
TALÂK.....	32
A- Müneccez	
Talâk.....	32
B- Muallâk	
Talâk.....	32
II- TA'LİKİN	
TARİFİ.....	32
A- Sözlükte	
Ta'lik.....	32
B- Terim Olarak	
Ta'lik.....	32
III- TA'LİK EDİLEN TALÂKIN	
ÇEŞİTLERİ.....	33
A- Zamana Bağlanan	
Talâk.....	33
1-	
Tarifi.....	33
2- Mezheplerin	
Görüşleri.....	33
B- Mekana Bağlanan	
Talâk.....	35
B- Şarta Bağlanan	
Talâk.....	35

1-		
Tarifi.....		35
2- Mezheplerin		
Görüşleri.....		36
a- Şarta Bağlanan Talâkı Geçerli		
Sayanlar.....		36
(1)- Ta'likin		
Şartları.....		36
(2)- Üzerine Ta'lik Yapılan Şartın Çeşitleri ve		
Hükümleri.....		37
i- Ta'lik Anında Mevcut Olan Bir Şarta		
Bağlamak.....		37
ii- Gelecekteki Olacak Bir İşe		
Bağlamak.....		38
(a)- Gelecekteki Bir Nikâha Bağlamak Bir İşe		
Bağlamak.....		38
(b)- Gelecekte Olması Kesin Olan Bir İşe		
Bağlamak.....		38
(c)- Gelecekte Olması Kesinlikle Mümkün Olmayan Bir		
İşe		
Bağlamak.....		39
(d)- Gelecekte Olması Muhtemel Olan Bir Şeye		
Bağlamak.....		40
(e)- Varlığının Bilinmesi Mümkün Olmayan Bir Şarta		
Bağlamak.....		40
iii- Gelecekteki İki İşe		
Bağlamak.....		40
iv- Dilemeye		
Bağlamak.....		41
(a)- Allah'ın Dilemesine		
Bağlamak.....		41
(b)- Mahlukatın Dilemesine		
Bağlamak.....		42
b- Şarta Bağlanan Talâkı Geçerli		
Saymayanlar.....		42
c- Şarta Bağlanan Talâkı Kısmen Kabul		
Edenler.....		43
3- Mezheplerin		
Delilleri.....		44
a- Ta'liki Kabul Edenlerin		
Delilleri.....		44
(1)- Kur'an'dan		
Delilleri.....		44
(2)- Sünnetten		
Delilleri.....		44

(3)- Aklî	
Deliller.....	45
b- Ta'likî Kabul Etmeyenlerin	
Delilleri.....	46
(1)- Kur'an'dan	
Delilleri.....	46
(2)- Sünnetten	
delilleri.....	46
c- Ta'likî Kısmen Kabul Edenlerin	
Delilleri.....	47
4- Delillerin	
Değerlendirilmesi.....	49
Ta'likî Kabul Edenlerin Delillerinin	
Değerlendirilmesi.....	49
İddiası.....	49
(1)- Talâkla İlgili Ayetlerin Mutlak Olduğu	
(2)- <i>Akitlerin Sorumluluk Altına Girilen Her Şeyi</i>	
<i>Kapsadığı</i>	
<i>İddiası.....</i>	
<i>..50</i>	
(3)- “ Müslümanlar Aralarında Belirledikleri Şartlara Uyarlar	
İddiası.....	
51	
(4)- Sahabî Sözlerinin Delil	
Getirilmesi.....	51
(5)- Kadını Kendi Kendini Cezalandırması	
İddiası.....	51
(6)- Müdâyene (Borçlanma) Ayetinin Delil	
Getirilmesi.....	52
(7)- Köle Azadına	
Benzetilmesi.....	52
SONUÇ.....	
53	
BİBLİYOGRAFYA.....	5

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı geçen eser
b.	İbn, Ođul, Oğlu
bkz.	Bakınız
c.	Cilt
c.c.	Celle Celâlühû
Hz.	Hazreti
md.	Madde
s.	Sayfa
(s.a.v)	Sallallâhu aleyhi ve sellem
T.D.V.	Türkiye Diyanet Vakfı
t.y.	Tarih Yok
ö.	Ölümü
vb.	Ve benzerleri
y.y.	Baskı Yeri Yok

GİRİŞ

DEĞİŞİK HUKUK SİSTEMLERİNDE TALÂK

İslâm Hukukunda evliliği sona erdiren sebeplerden biri olan talâk konusuna geçmeden önce genel olarak bu konunun diğer sistemlerde nasıl tanzim edildiğine temas edelim.

Aile düzeninin sağlam temellere dayanması veya bozulması, toplum düzeni ile yakından ilgili olduğu için, bütün hukuk sistemleri ailenin kurulması ve sona erdirilmesi konusunda çeşitli düzenlemeler yapmıştır.

Hristiyan Katolik Mezhebi, İncil'deki: "Allah'ın birleştirdiğini insan ayırmasın."¹, "... Kim karısını boşar ve başkası ile evlenirse, ona karşı zina eder ve kadın, kocasını boşar ve bir başkası ile evlenirse, zina eder."², "Karısını boşayan ve bir başkası ile evlenen her adam zina eder ve bir kocanın boşadığı ile evlenen zina eder."³ ayetlere dayanarak evlenen kişilerin artık boşanamayacakları ilkesini benimsemiştir.⁴

Buna karşılık, Roma Hukuku ve Cermen Hukuku'nda olduğu gibi eşlerden her ikisine de boşanma hakkı tanıyan veya karşılıklı rıza ile boşanmaya cevaz veren sistemler de vardır. Günümüzde bu sistemi kabul eden bazı ülkeler şunlardır: Belçika, Lüksembourg, Romanya, Rusya v.b.⁵

---

¹ İncil, Markos, 10/9.

² İncil, Markos, 10/11,12.

³ İncil, Luka, 16/18.

⁴ Velidedeoğlu, Hıfzı Veldet, *Boşanma Sebeplerinin Hukuk Tarihi, Kilise Hukuku ve Hukuk Politikası Bakımından Umûmî Sürette Tetkiki*, Cemil Bilsel'e Armağan, Kenan Basımevi, İstanbul 1939, s. 686; Cin, Halil, *Eski Hukukumuzda Boşanma*, Ankara Üniv. Hukuk Fak. Yayınları, Ankara, 1976, s. 16.

⁵ Velidedeoğlu, *a.g.e.*, s. 180-181; Cin, *a.g.e.*, s. 18.

Hıristiyan Protestan Mezhebi ise boşanmayı kabul etmesine karşılık buna, hâkimin kararıyla ve zina, terk, cana kast, işkence gibi muayyen sebeplerin bulunması halinde izin vermiştir.⁶

Cahiliye dönemi olarak isimlendirilen İslâm öncesi Arap toplumunda evlilik, bir satış sözleşmesinden ibarettir. Bu sözleşmede kadın, taraflardan biri değil sadece satılan bir şey durumundadır. Dolayısıyla kadın, satış akdi ile babasının hâkimiyetinden çıkarak kocasının hâkimiyeti altına girmektedir. Bütün bunların neticesinde kadın, evliliğe son verme hakkına da sahip değildir.

Koca ise iradesini tek taraflı kullanmak suretiyle boşama hakkına sahiptir. Bunun bir sınırı da yoktur. Mesela on kere boşayıp ve her defasında bundan vazgeçerek evliliğe dönmek mümkündür. Bunu yaparken karısına sorma zorunluluğu da yoktur.⁷

İslâm Hukukunda boşama konusunun nasıl tanzim edildiğini bundan sonraki bölümlerde anlatmaya çalışacağız.

---

⁶Velidedeoğlu, *a.g.e.*, s.181; Cin, *a.g.e.*, s. 21; Karaman, Hayreddin, *Mukayeseli İslâm Hukuku*, Nesil Yayınları, İstanbul, 1991, c. I, s. 290.

⁷ Cin, *a.g.e.*, s. 34; Karaman, *İslâm Hukuk Tarihi*, Nesil Yayınları, İstanbul, 1989, s. 47.

BİRİNCİ BÖLÜM KUR'AN VE SÜNNETTE TALÂK

I- TALÂK'IN TARİFİ VE MAHİYETİ

A-Sözlükte Talâk

Sözlük açısından talâk kelimesi tatlık manasına bir isim olup, bağı çözmek, serbest bırakmak demektir.⁸ Boşama manasında özellikle “tef’îl” babından kullanılır.

Akit, düğümleme anlamına gelir. İki ipin ucunu düğümleyerek tek bir ip meydana getirmek gibi kadın ile erkeğin arasında kıyılan nikâh akdi ile onlar aile içerisinde birleştirilmiş olmaktadır.

Talâk ise düğümü çözme anlamındadır. Bir düğüm çözüldünce ipler tekrar birbirinden ayrılmış olur. Talâk da evlilik birliğini sona erdirme anlamı taşır. Bu düğüm erkeğin eline verilmiştir. Allah Teâlâ Şöyle buyurmaktadır:

“Eğer onları, kendilerine dokunmadan önce boşar ve mehri de kesmiş bulunursanız, o zaman borç, o kestiğiniz miktarın yarısıdır. Ancak kadınlar veya nikâh akdini elinde bulunduran kimse bağışlarsa başka. Ey erkekler! sizin bağışlamanız ise takvaya daha yakındır. Aranızdaki fazileti unutmayın şüphesiz ki Allah, her ne yaparsanız hakkıyla görür.”⁹

Bu ayette Allah Teâlâ kocayı “*nikâh akdini elinde bulunduran kimse*” diye nitelendirmiştir.

Kur'an-ı Kerim'deki bütün talâk fiillerinin faili de erkek olduğu için bu düğümü çözme yetkisi ona verilmiştir. Bu konuda daha geniş malumat “Boşama Yetkisi” bölümünde verilecektir.

⁸ İbn Manzûr, Cemâluddîn Muhammed b. Mükerrrem b. Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, Dâru- Sadır, Beyrut, 1990, “t-l k” mad. c. X, s. 226.

⁹ Bakara, 2/237, (Meallerde, Elmalılı Hamdi Yazır'ın *Hak Dini Kur'ân Dili*, meali esas alınmıştır).

B- Terim Olarak Talâk

Talâk, karı-kocayı birbirine bağlayan nikâh bağının erkek tarafından çözümlenmesidir. Fıkıh kitaplarında da talâkla ilgili pek çok tarif vardır; biz burada sadece ikisini vermekle yetineceğiz:

Talâk, manevi bir bağ olan nikâhı çözmek ve izale etmek, nikâhı ortadan kaldırmaktır.¹⁰

Talâk; boşama ehliyetine haiz olan kocanın tek taraflı iradesiyle evli hanımını belli lafızlar kullanarak derhal veya gelecekte belirttiği bir zaman itibariyle boşamasıdır.¹¹

II- TALÂK'IN MEŞRUIYYETİ

Talâk'ın meşru oluşu Kitap, Sünnet, İcma ve akıl delillerine dayanır.

A-Kur'an'dan Deliller

Kur'an-ı Kerim'de en teferruatlı bir şekilde açıklanan konulardan biri de Talâk konusudur. Çünkü bu konuda Allah Teâlâ Bir süre indirmiştir. Bununla beraber Kur'an-ı Kerim'de doğrudan veya dolaylı olarak Talâk'tan söz eden yaklaşık otuz üç kadar ayet vardır.

Bu ayetlerde Allah Teâlâ Talâk ile ilgili genel bir düzenleme yapmıştır. Bu düzenlemeyi şöylece özetleyebiliriz:

Karı-koca arasında çıkacak anlaşmazlığın çözümü için tek çare boşanma değildir. Boşanmadan önce denenecek yollar vardır.

*"...Onlarla (eşlerinize) iyi geçinin. Eğer kendilerinden hoşlanmadınızsa, olabilir ki, siz bir şeyden hoşlanmasanız da Allah onda birçok hayır takdir etmiş bulunur."*¹²

Karı-kocanın aralarının ayrılacağından korkulduğu zaman hakeme başvurulmalıdır.

---

¹⁰ Kâsânî, Alâuddîn Ebî Bekr b. Mes'ûd, *Bedâiu's-Sanâi'*, Tahkik: Ali Muhammed Muavvad, Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut, 1997, c. 4, s. 82; İbnü'l-Hümâm, Kemâlüddîn Muhammed b. Abdülvâhid es-Sivasî, *Fethu'l-Kadîr*, Dârü'l-Fikr, Beyrut, 2.bs, ty. c. 3, s. 463; Mavsîlî, Abdullah b. Mahmud b. Mevdûd, *el-İhtiyâr li ta'lîli'l-muhtâr*, Tahric: Halid Abdurrahman, Dârü'l-Ma'rife, Beyrut, 1998, c. 3, s. 151.

¹¹ Abdülhamîd, Muhammed Muhyiddîn, *el-Ahvâlu's-Şahsiyye fi's-Şer'ati'l-İslâmiyye*, Beyrut, 1984, s. 239; Dalgın, Nihat, *İslâm Hukukunda Boşama Yetkisi*, Etüt Yayınları, Samsun, 1999, s. 31.

¹² Nisa, 4/19.

“Eğer karı-koca arasının açılmasından endişeye düşerseniz bir hakem erkeğin tarafından, bir hakem de kadının ailesinden kendilerine gönderin. Bu arabulucu hakemler gerçekten barıştırmak isterlerse, Allah karı-koca arasındaki dargınlık yerine geçim verir. Şüphesiz ki Allah hakkıyla bilendir, her şeyin aslından haberdardır.”¹³

Hakemlerin gayreti boşa çıkar da boşanma tek çâre olarak kalırsa o zaman kadın âdetten temizleninceye kadar beklenir. Temizlenince artık onunla ilişkiye girmeden bir kere boşanır. Eğer üç kez boşamak isteniyorsa, ikinci ve üçüncü boşamalar ikinci ve üçüncü temizlik müddeti sırasında yapılır. Kur’an’a uygun boşama böyle olur. Bunun dışındaki boşamalar bid’î boşama adını alır.

“Ey Peygamber! Kadınları boşamak istediğiniz zaman onları iddetleri içinde boşayın ve iddeti de sayın. Rabbiniz Allah’tan korkun. Apaçık bir hayâsızlık yapmaları hali bir yana, onları evlerinden çıkarmayın, kendileri de çıkmasınlar. Bunlar Allah’ın sınırlarıdır. Kim Allah’ın sınırlarını aşarsa, şüphesiz kendine zulmetmiş olur. Bilmezsin, olur ki Allah, bundan sonra bir durum ortaya çıkarıverir.”¹⁴

Koca, iki defa boşadığı eşiyle yeniden birleşebilir.

“Boşamak (talâk) iki defadır. Ondan sonrası ya iyilikle tutmak veya güzellikle salmaktır. Onlara verdiklerinizden bir şey almanız da size helâl olmaz. Ancak Allah’ın çizdiği hudutta duramayacaklarından korkmaları başka. Eğer siz de bunların, Allah’ın çizdiği hudutta duramayacaklarından korkarsanız, kadının, ayrılmak için hakkından vazgeçmesinde artık ikisine de günah yoktur. İşte bunlar, Allah’ın çizdiği hudududur. Sakın bunları aşmayın, Her kim Allah’ın hududunu aşarsa, işte onlar zalimlerdir.”¹⁵

“Kadınları boşadığınız zaman iddetlerini bitirdiklerinde, artık kendilerini ya iyilikle tutun veya güzellikle salın. Yoksa haklarına tecavüz için zararlarına olarak onları tutmayın. Her kim bunu yaparsa nefesine zulmetmiş olur. Sakın Allah’ın âyetlerini alay konusu edinmeyin, Allah’ın üzerinizdeki nimetini, size

---

¹³ Nisa, 4/35.

¹⁴ Talâk, 65/1.

¹⁵ Bakara, 2/229.

kendisiyle öğüt vermek üzere indirdiği kitap ve hikmeti hatırlayıp, düşünün. Hem Allah'tan korkun ve bilin ki Allah her şeyi bilir."¹⁶

Üçüncü kez boşanmış olan kadın, başkasıyla evlenip, ikinci koca onu boşamadıkça veya ölmedikçe birinci kocasıyla evlenemez.

*"Eğer kadını bir daha (üçüncü kez) boşarsa, bundan sonra artık başka bir kocaya varıncaya kadar ona helâl olmaz. Eğer ikinci koca da onu boşarsa, Allah'ın hududunu sağlam tutacaklarını ümit ettikleri takdirde öncekilerin birbirlerine dönmelerinde her ikisine de günah yoktur. İşte bunlar, Allah'ın tayin ettiği hudududur. Bunları, bilen bir kavim için açıklıyor."*¹⁷

B- Sünnetten Deliller

Hz. Peygamberden boşanma ile ilgili pek çok hadis nakledilmiştir. Hz. Ömer'in oğlu Abdullah, Peygamberimiz (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu nakletmiştir. *"Allah katında helâlin en sevimsizi talâktır."*¹⁸

Hz. Peygamber, eşlerinden Hz. Hafsa'yı boşamış, ancak yeniden ona dönmüştür.¹⁹

Yine Abdullah b. Ömer'den rivayet edildiğine göre kendisi Peygamber (s.a.v.) zamanında eşini hayızlı iken boşamış, bunun üzerine Hz. Ömer durumu Hz. Peygambere iletmış, Peygamber (s.a.v.) de şöyle cevap vermiştir: *"Ona söyle, eşine dönsün; temizleninceye kadar ondan ayrılmasın. Sonra âdet görür arkasından tekrar temizlenirse bundan sonra isterse eşiyile birlikte olmaya devam etsin, isterse onunla ilişkiye girmeden onu boşasın. İşte bu, o iddetir ki, Allah Teâlâ kadınların ona göre boşanmalarını emretmiştir."*²⁰

C- İcma ve Akıl Delilleri

Gereken durumlarda boşamanın caiz olduğu üzerinde bilginler arasında icma (görüş birliği) vardır.²¹ Akıl da bunu gerektirir. Çünkü artık evlilik sürdürülemez noktaya gelince evliliğin devamı için ısrar etmenin hiçbir

¹⁶ Bakara, 2/231.

¹⁷ Bakara, 2/230.

¹⁸ Ebû Dâvûd ,Talâk 3 ; İbn Mâce ,Talâk 1.

¹⁹ Ebû Dâvûd ,Talâk 38; Nesâî, Talâk 76; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, c.III, s. 478; Dârimî, Talâk2.

²⁰ Buhârî, Talâk 1,3,44,45; Müslim, Talâk 1,14; Ebu Dâvûd, Talâk 4; İbn Mâce, Talâk 2,3; Tirmîzî, Talâk 1; Nesâî, Talâk 1,3,5; Muvatta, Talâk 53; Ahmed b. Hanbel, c. II, s. 626; Dârimî, Talâk 1.

²¹ Kâsânî, *a.g.e.*, c. IV, s. 183; Mavsîlî, *a.g.e.*, c.III, s. 151; Abdülhamid, *a.g.e.*, s. 242.

anlamı yoktur. Bu noktadan sonraki beraberlikler taraflara zarardan başka bir şey vermez.²²

III -BOŞAMANIN HİKMETİ

İslam Hukuku bir zamanla sınırlanmış evliliği caiz görmemiş, sadece bir ömür boyu sürdürmek için akdedilen evlilikleri geçerli saymıştır. Fakat bu akit, evliliğin fiilen bir ömür boyu sürmesi için yeterli değildir. Evlilik, eşlerin karşılıklı anlaşma, sevgi ve saygısına dayanır. Sevgi ve saygı ortadan kalkınca eşlerin aynı çatı altında ömür boyu birlikte hayat sürmesini istemek akılla bağdaşmaz. Bunda toplum için bir yarar yoktur.

Eşler arasındaki sevgi ve saygı ortadan kalkıp yerini nefret alınca önümüze üç seçenek çıkar:

1- Bu nefret ve anlaşmazlığa rağmen evliliğin devam etmesi. Bu seçenek mümkün değildir. Şayet bu seçenekte ısrar edilmeye kalkılırsa aile ve çocukların istikbali açısından son derece sakıncalı bir durum ortaya çıkmış olur.

2- Evliliğin hukuken mevcut olmasıyla birlikte eşlerin birbirinden ayrılması. Bu seçenek de son derece sakıncalıdır. Çünkü bu durumda kadın, eşinden ne ayrılmış ne de ayrılmamış bir haldedir. Bu ise sosyal ve ahlakî bakımdan kötü sonuçlar doğurabilir.

3- Aslında bir nimet ve saâdet vesilesi olduğu halde artık çekilmez bir yük haline gelen evlilik bağının çözülmesi ve eşlerin hukuken de ayrılması. Eşler açısından da en uygun seçenek budur. Çünkü bu seçenekte ayrılan eşlerin anlaşabilecekleri kimselerle yeni aile yuvaları kurmalarına imkan verilmiş oluyor.²³

İşte İslam hukukunun, talâka cevaz vermesi insanlar için sosyal hayatta ve aile hayatında bir rahatlık sağlar. Şayet İslam Hukuku da, Katolik mezhebi ve

---

²²Ebû Zehrâ, Muhammed b. Ahmed b. Mustafa, *el-Ahvâlü's- Şahsiyye*, Dâru'l-Fikri'l-Arabî, Kahire, 1957, s. 280; Hin, Mustafa; el- Buğa, mustafa; eş-Şerbecî, Ali, *el-Fıkhü'l- Menhecî Alâ Mezhebi'l-İmam eş-Şafî*, Çev.: Ali Arslan, Arslan Yayınları, İstanbul, 1994, c.II, s. 200; Döndüren, Hamdi, *Delilleriyle Aile İlmihali*, Altınoluk Yayınları, İstanbul, 1995, s. 357.

²³ Ebu Zehrâ, *a.g.e.*, s. 280; Abdülhamid, *a.g.e.*, s. 243; Karaman, *Mukayeseli*, c. I, s. 295.

Ermeni kiliseleri gibi²⁴ boşanmaya kesinlikle izin vermeseydi birbirinden nefret etme noktasına gelen eşler bu dünyada cehennem hayatını yaşama mecburiyetinde kalacaklardı.

IV- BOŞAMANIN GEÇERLİ OLMASI İÇİN GEREKEN ŞARTLAR

A- Boşayanla İlgili Şartlar

1- Boşayanın, koca veya onun yetki verdiği kimse olması gerekir. Buna göre mesela velinin boşaması geçerli değildir.²⁵

2-Boşayanın, akıllı ve ergin olması gerekir. Buna göre delinin, ergin olmayan küçüğün, uyuyan veya baygın olan veyahut bunamış olan kimselerin boşamaları geçerli değildir.²⁶

B- Boşanacak Kadınla İlgili Şartlar

Boşanacak kadının hakikaten veya hükmen, erkeğin nikâhlı karısı olması gerekir. Hükmen karısı olmasından maksat, birinci veya ikinci talâktan dolayı iddet beklemekte olan kadındır. Zira iddet süresi bitinceye kadar kadın, kocasının hükmen karısıdır.

Buna göre iddetini bitiren veya üçüncü kez boşanan kadına verilen talâk geçersizdir. Çünkü bu durumda kadın yabancıdır. Yabancıyı boşamak da geçersizdir.²⁷

V - BOŞAMA YETKİSİ

Boşama yoluyla evliliği sona erdirme yetkisi prensip olarak kocaya aittir.

---

²⁴Tümer, Günay; Küçük, Abdurrahman, *Dinler Tarihi*, Ocak Yayınları, Ankara, 2002, s. 300, 310; Cin, *a.g.e.*, s. 16; *T.D.V. İslâm Ansiklopedisi*, T.D.V. Yayınları, İstanbul, Hıristiyan mad. c.XVII, s. 350.

²⁵Mavsilî, *a.g.e.*, c. III, s. 155; Abdülhamid, *a.g.e.*, s.247; Bilmen, Ömer Nasûhi, *Hukûk-u İslâmiyye ve Istulâhât-ı Fıkhiyye Kâmûsu*, Bilmen Yayınevi, İstanbul, 1968, c. II, s. 193.

²⁶Merğînânî, Ebu'l- Hasan Burhânuddîn Ali b. Ebû Bekr b. Abdülcelîl el-Ferğânî , *el-Hidâye Fi-Şerhi-Bidâyeti'l-Mübtedî*, Dâru-İhyai't-Turasi'l-Arabî, Beyrut, ty. c. 1 s. 224; Mavsilî, *a.g.e.*, c. III, s. 155; Abdülhamid, *a.g.e.*, s. 248; Bilmen, *a.g.e.*, c.II, s. 193.

²⁷ Abdülhamid, *a.g.e.*, s. 248; Bilmen, *a.g.e.*, c. II, s. 193; Dödüren, *a.g.e.*, s. 362.

Evlenme akdi yapılırken, yahut daha sonra kocasının boşama yetkisini kendisine vermesi halinde bu yetki, kadın da kullanabilir. Bazı durumlarda bu yetki üçüncü bir şahsa ve mahkemeye de verilebilmektedir.

Boşama yetkisinin esas olarak kocaya verilmesinin gerekçesini şöyle özetleyebiliriz.

Yetkinin iki tarafa da verilmesi ailenin dağılma ihtimalini iki misline çıkaracaktır.

Kocanın boşama yetkisini uluorta kullanmasını önleyen mehir, nafaka gibi mali müeyyideler vardır.

Boşama yetkisi hâkime verilse aile sırları açığa çıkacak. Eşlerin aralarının daha fazla açılmasına sebep olacaktır.

Kur'an ve sünnette Talâkla ilgili ayet ve hadisler tetkik edildiğinde talâk fiillerinin faili daima koca, mefûlü de kadın görülmektedir. Bundan da anlaşılıyor ki talâk yetkisi kocaya aittir.

A- Kur'andan Deliller

Kur'an-ı Kerimde doğrudan veya dolaylı olarak talak'tan bahseden yaklaşık otuz üç ayet vardır. Bu ayetlerdeki talâk fiilleri devamlı olarak erkeğe isnat edilmiştir.²⁸

“Eğer kadınları, kendilerine dokunmadan veya onlara bir mehir takdir etmeden boşarsanız (bunda) size bir vebal yoktur...”

*Eğer onları, kendilerine dokunmadan önce boşar ve mehri de kesmiş bulunursanız, o zaman borç, o kestiğiniz miktarın yarısıdır...”*²⁹

“Ey Peygamber! Kadınları boşamak istediğiniz zaman onları iddetleri içinde boşayın ve iddeti de sayın. Rabbiniz Allah'tan korkun. Apaçık bir hayâsızlık yapmaları hali bir yana, onları evlerinden çıkarmayın, kendileri de çıkmasınlar. Bunlar Allah'ın sınırlarıdır. Kim Allah'ın sınırlarını aşarsa, şüphesiz kendine

---

²⁸ Dalgın, a.g.e., s. 32-34.

²⁹ Bakara, 2/236-237.

zulmetmiş olur. Bilmezsin, olur ki Allah, bundan sonra bir durum ortaya çıkarıverir.”³⁰

“Ey iman edenler! Mümin kadınları nikâh edip de sonra onlara dokunmadan boşadığınız zaman, sizin için üzerlerinde sayacağınız bir iddet hakkınız yoktur...”³¹

“Eğer kadını bir daha (üçüncü kez) boşarsa, bundan sonra artık başka bir kocaya varıncaya kadar ona helâl olmaz. Eğer ikinci koca da onu boşarsa, Allah'ın hududunu sağlam tutacaklarını ümid ettikleri takdirde öncekilerin birbirlerine dönmelerinde her ikisine de günah yoktur. İşte bunlar, Allah'ın tayin ettiği hudududur. Bunları, bilen bir kavim için açıklıyor.

Kadınları boşadığınız zaman iddetlerini bitirdiklerinde, artık kendilerini ya iyilikle tutun veya güzellikle salın. Yoksa haklarına tecavüz için zararlarına olarak onları tutmayın. Her kim bunu yaparsa nefesine zulmetmiş olur. Sakın Allah'ın âyetlerini alay konusu edinmeyin, Allah'ın üzerinizdeki nimetini, size kendisiyle öğüt vermek üzere indirdiği kitap ve hikmeti hatırlayıp, düşünün. Hem Allah'tan korkun ve bilin ki Allah her şeyi bilir.

Kadınları boşadığınız zaman iddetlerini bitirdiklerinde, aralarında meşru bir şekilde rızalaştıkları takdirde, kendilerini kocalarıyla nikâhlanacaklar diye sıkıştırıp, engellemeyin. İşte bu, içinizden Allah'a ve ahiret gününe iman edenlere verilen bir öğüttür. Bu, sizin hakkınızda daha hayırlı ve daha nezihtir. Allah bilir, siz bilemezsiniz.”³²

“Kadınlarından ilâ edenler (onlara yaklaşmamaya yemin edenler) için dört ay beklemek vardır. Eğer bu yeminlerinden dönerlerse, şüphesiz ki Allah çok bağışlayıcıdır, çok merhamet edicidir. Yok, eğer boşamaya karar vermişlerse, şüphesiz ki Allah söylediklerini işitir, kurduklarını bilir.”³³

---

³⁰ Talâk, 65/1.

³¹ Ahzâb, 33/49.

³² Bakara, 2/230-232.

Bu ayetlerin tamamında boşama fiili erkeğe isnad edilmesi boşama yetkisinin kocaya ait olduğunu ortaya koymaktadır.

B- Sünnetten Deliller

Boşama hakkının erkeğe ait olduğuna dair sünnetten sadece iki hadis vermekle yetineceğiz.

Hz. Peygambere bir köle gelerek, efendisinin kendisini cariyesiyle evlendirdiğini, ancak şimdi hanımından ayrılmasını istediğini söyledi. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v.) minbere çıkarak şöyle dedi: Ey insanlar sizden birisine ne oluyor ki kölesini cariyesi ile evlendiriyor, sonra da aralarını ayırmak istiyor. Hayır; muhakkak ki talâk, cinsel ilişkide bulunma hakkı olan kocaya aittir.³⁴

İbn Abbas'tan gelen rivayete göre Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur. "Talâk erkeklere, iddet beklemek ise kadınlara aittir."³⁵

VI- TALÂK'IN ÇEŞİTLERİ

Talâk iki bakımdan taksime tabî tutulabilir:

A-Kur'an ve Sünnete Uygun Olup Olmaması Açısından Talâk

1-Sahih Talâk

---

³³ Bakara, 2/226-227.

³⁴ İbn Mâce, Talâk 31; Dârekutnî, *Sünen*, Talâk 101,102,103.

³⁵ Muvatta ,Talâk 25; Zeylaî, Cemalüddîn Ebû Muhammed Abdullah b. Yûsuf ,*Nasbu'r-Râye li'l-Ahâdîsi'l-Hidâye*, Dârü'l Hadis, Kahire, t.y, c. III, s. 225; eş-Şevkânî, Muhammed b. Ali b. Muhammed; *Neylü'l-evtâr şerh-u munteka'l-ahbâr*, Dâru-İhyai't-Turasi'l-Arabî, Beyrut, ty, c. IV, s. 269.

Kadın hayızdan temizlendikten sonra ilişkide bulunmadan bir kere boşayıp iddeti doluncaya kadar bir daha boşamadan yapılan talâktır. Fıkıh kitaplarında buna sünnî (sünnete uygun) talâk denilmektedir³⁶

Bu talâkın şartlarını şu ayet açıklamaktadır:

*“Ey Peygamber! Kadınları boşamak istediğiniz zaman onları iddetleri içinde boşayın ve iddeti de sayın. Rabbiniz Allah'tan korkun. Apaçık bir hayâsızlık yapmaları hali bir yana, onları evlerinden çıkarmayın, kendileri de çıkmasınlar. Bunlar Allah'ın sınırlarıdır. Kim Allah'ın sınırlarını aşarsa, şüphesiz kendine zulmetmiş olur. Bilmezsin, olur ki Allah, bundan sonra bir durum ortaya çıkarıverir.”*³⁷

Abdullah b. Abbas ve Abdullah b. Mes'ud bu ayeti “ temizlik günlerinde cinsel ilişkide bulunmadan boşayın” şeklinde açıklamışlardır.³⁸

2- Sahih Olmayan Talâk

Hayız halinde veya ilişkiye girdikten sonra ve hamileliği ortaya çıkmadan önce tuhur (temizlik) halinde yapılan boşamadır.³⁹ Buna, fıkıh kitaplarında bid'î talâk denilmektedir.

Dört mezhep de bid'î talâkın Kur'an ve sünnete aykırı ve haram olduğunu kabul etmelerine rağmen talâkı geçerli saymışlardır.⁴⁰

Abdullah b. Ömer'den rivayet edildiğine göre kendisi Peygamber (s.a.v.) zamanında eşini hayızlı iken boşamış, bunun üzerine Hz. Ömer durumu Hz. Peygambere iletmiş, Peygamber (s.a.v.) de şöyle demişti: *“Ona söyle, eşine dönsün; temizleninceye kadar ondan ayrılmasın. Sonra âdet görür arkasından tekrar temizlenirse bundan sonra isterse eşiyile birlikte olmaya devam etsin,*

³⁶ İbn Hazm, *a.g.e.*, c. IX, s. 401; Kâsânî, *a.g.e.*, c. IV, s. 186; İbn Kudâme, Ebû Muhammed Abdullah b. Ahmed, *el-Muğnî ve 'ş-Şerhu'l-Kebîr*, Dâru'l- Fikr, Beyrut, 1984, c. VIII, s. 236; İbnu'l-Hümâm, *a.g.e.*, c. III, s. 466.

³⁷ Talâk, 65/1.

³⁸ İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ İsmâil b. Ömer, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1986, c. IV, s. 378; Yazır, Elmalılı Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, Azim Dağıtım, İstanbul. ty., c.VIII, s. 107.

³⁹ İbn Hazm, *a.g.e.*, c. IX, s. 358; İbn Rüşd, Ebu'l-Velîd Muhammed b. Ahmed el-Hafîd, *Bidâyetü'l-müctehid ve nihâyetü'l-muktasid*, Kahraman Yayınları, İst. 1985. c. II, s. 52; İbn Kudâme, *a.g.e.*, c.VIII, s. 238.

⁴⁰ İbn Hazm, *a.g.e.*, c. IX, s. 401; Şîrâzî, Ebû İshâk İbrâhîm b. Alî b. Yusuf, *el-Mühezzeb Fî-Fikhi'l-İmam eş-Şafîi*, Dâru'l-Fikr, Beyrût, ty., c. II, s. 89; Kâsânî, *a.g.e.*, c. 4, s. 206; İbn Kudâme, *a.g.e.*, c. VIII, s. 236,241; Haraşî, Muhammed b. Abdillâh b. Ali, *el- Haraşî Alâ Muhtasar-ı Seyyidi Halîl*, Dâr-u Sadır, Beyrut, ty., c. IV, s. 56.

isterse onunla ilişkiye girmeden onu boşasın. İşte bu, o iddettir ki, Allah Teâlâ kadınların ona göre boşanmalarını emretmiştir.”⁴¹

Bu hadisten de anlaşılacağı üzere, Allah’ın emrettiği şekilde boşamanın meydana gelebilmesi için kadının hayız halinde olmaması, eğer temiz ise o temizlik dönemi içinde onunla ilişkiye girmiş olmaması gerekir. Abdullah b. Ömer’in yaptığı boşama Allah’ın emrine aykırı olduğu için Hz. Peygamberin buna çok sinirlendiği de rivayet edilmiştir.⁴² Çünkü onun bu davranışı Kur’an’a aykırı idi. Bundan dolayı olmalı ki, Hz. Peygamber onun, eşine döndükten sonra birinci temizlik döneminde değil, ikinci temizlik döneminde eşini boşayabileceğini söyleyerek onu cezalandırmış olmaktadır.

Peygamberimizin de bildirdiği gibi Allah’ın emrettiği şekilde boşama sadece böyle olabilir. *“Boşamak (talak) iki defadır. Ondan sonrası ya iyilikle tutmak veya güzellikle salmaktır...”*⁴³ ayeti bu şekildeki boşamanın iki kere olabileceğini bildirmektedir. Bunun dışındaki boşama Kur’an ve sünnete aykırı olacağından geçerli değildir.

Boşamanın bu şekilde yapılmasında önemli hikmetler vardır. Erkek, hayızlı eşiyle ilişkiye giremeyeceğinden bu dönemde ona olan arzusu alt seviyeye iner, hayızdan temizlendikten sonra ilişkiye girmişse ona olan arzusu azalmış olur. Bunlar da onun boşama ile ilgili kararını kolaylaştırır. Fakat kadın hayızdan temizlenince erkeğin ona olan arzusu üst seviyeye çıkmış olacağından ilişkiye girmeden boşaması, onun kararlılığının göstergesi olur.

---

⁴¹Buhârî,Talâk 1,3,44,45; Müslim,Talak 1,14; Ebû Dâvûd,Talâk 4; İbn Mâce, Talâk 1,3; Tirmîzî, Talâk 1; Nesâî, Talâk 13,15; Muvatta, Talâk 53; Ahmed b. Hanbel, c. II, s. 626; Dârimî,Talâk 1,2.

⁴²Buhârî, Ahkâm 13.

⁴³Bakara, 2/229.

B- Tekrar Evlilik Hayatına Dönüş İmkânı Bırakıp Bırakmaması Açısından Talâk

1- Ric'i Talâk

Kocaya boşadığı eşine, iddet süresi içerisinde, yeni bir evlilik akdine ve yeni bir mehir verilmesine gerek olmaksızın tek taraflı iradesiyle dönüş hakkı veren boşama şeklidir. Burada kadının rızası aranmaz.

Bu dönüş ancak birinci veya ikinci talâktan sonra henüz iddet bitmeden yapıldığı takdirde geçerlidir. İddet bittikten sonra bu boşama bâin yani karıyla kocanın arasını ayıran boşama olur.

Ric'i talâktan bahsedebilmek için daha önce evliliğin zıfafla fiilen başlamış bulunması ve bu talâkın üçüncü talâk olmaması gerekmektedir.

Bu durumda koca, boşama iddeti içerisinde eşinin rızasını almaksızın ve yeni bir nikâha ve mehre muhtaç olmaksızın eşine dönebilir. Fakat üç talâk hakkında birini de eksiltmiş olur.

Bu çeşit talâkın delilleri ise şunlardır:

*“Boşanan kadınlar, kendi kendilerine üç adet süresi beklerler ve Allah'ın rahimlerinde yarattığını gizlemeleri, kendilerine helâl olmaz. Eğer Allah'a ve ahiret gününe inanıyorlarsa gizlemezler. Kocaları da, barışmak istedikleri takdirde o süre içerisinde onları geri almaya daha layıktırlar.”*⁴⁴

*“Kadınları boşadığınız zaman iddetlerini bitirdiklerinde, artık kendilerini ya iyilikle tutun veya güzellikle salın. Yoksa haklarına tecavüz için zararlarına olarak onları tutmayın. Her kim bunu yaparsa nefesine zulmetmiş olur. Sakın Allah'ın âyetlerini alay konusu edinmeyin, Allah'ın üzerinizdeki nimetini, size kendisiyle öğüt vermek üzere indirdiği kitap ve hikmeti hatırlayıp, düşünün. Hem Allah'tan korkun ve bilin ki Allah her şeyi bilir.”*⁴⁵

Hz. Peygamber, eşlerinden Hz. Hafsa'yı boşamış, ancak yeniden ona dönmüştür.⁴⁶

⁴⁴ Bakara, 2/228.

⁴⁵ Bakara, 2/231,232.

⁴⁶ Ebû Dâvûd, Talâk 38; Nesâî, Talâk 86; Dârimî Talâk 2; Ahmed b. Hanbel, c. III, s. 478.

Eşini ric'i talâkla boşayan kocanın iddet süresi içinde yeni bir nikâh ve mehir gerekmeksizin ona dönebileceği konusunda fıkıh bilginleri arasında icma vardır.⁴⁷

2- Bâin Talâk

Karı ile kocanın ayrılmasıyla sonuçlanan talâktır. Bâin talâk iki kısımdır:

a- Beynûnet-i Suğra

Yeni bir nikâh ve yeni bir mehir ile ailenin yeniden kurulmasına imkânı veren talâktır.⁴⁸

Bu, iki şekilde olur: Ya zifafa girmeden verilen talâk ya da zifaktan sonra eşini birinci veya ikinci talâkla boşayıp, iddet süresi doluncaya kadar kocanın, eşine dönmemesi şeklinde olur.

Buna beynûnet-i suğra denmesi erkeğin bu kadınla tekrar evlenmek istediği takdirde –kadının da rızasını alması şartıyla- yeni bir nikâh ve yeni bir mehir ile evlenebilme imkânı bulunması sebebiyledir.

Bu şekildeki beynûnet en fazla iki kere olabilir. Çünkü Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: “*Talâk iki defadır. Ondan sonrası ya iyilikle tutmak veya güzellikle salmaktır...*”⁴⁹

Bu talâk evlilik birliğine derhal son verdiği gibi mehrin müeccel (vadeli) kısmının da hemen ödenmesi yükümlülüğünü doğurur ve eşler arasında mirasçılığa mani olur. Ayrıca üç talâk hakkından birini de eksiltmiş olur.⁵⁰

b- Beynûnet-i Kübrâ

Kocanın, eşini üçüncü kez boşamasıyla meydana gelen talâktır. Bu talâk gerçekleştiği andan itibaren karı-koca arasındaki evlilik bağı çözülmüş olur.

⁴⁷ İbn Kudâme, *a.g.e.*, c.VIII, s. 471.

⁴⁸ Şa'bân, Zekiyyüddîn, *el-Ahkâmu's-Serîa li'l-Ahvâli's-Şahsiyye*, Bingazi, 1989, s. 415; Şelebî, Muhammed Mustafa, *Ahkâmu'l-Üsre Fi'l-İslâm*, Beyrut, 1977, s. 499; Zuhaylî, Vehbe, *el-Fıkhu'l-İslâmî ve Edilletühû*, Dârü'l-Fıkr, Dimaşk, 1989, c. III, s. 432.

⁴⁹ Bakara, 2/229.

⁵⁰ Abdülhamid, *a.g.e.*, s. 273,274; Zuhaylî, *a.g.e.*, c. III, s. 440; Dödüren, *a.g.e.*, s. 401.

Kocanın tekrar eşine dönmesi Bakara, 230. ayetteki şartların yerine gelmesiyle mümkün olabilir. Bu şartlar: İddetin bitmesini, kadının bir başka erkekle evlenmesini ve o erkeğin ölmesini veya zifaktan sonra onu boşamasını beklemesini gerektiren bir sürenin geçmesidir.

Bu ayet, üçüncü boşamadan sonraki evliliğin normal bir evlilik olması gerektiğini ifade etmektedir.

Beynûnet-i kübrâ şeklindeki talâk, kocanın, eşi üzerindeki boşama hakkını sona erdirir, eşler arasındaki mirasçılığı ortadan kaldırır ve mehrin müeccel (vadeli) kısmını muaccel (peşin) hale dönüştürür.⁵¹

V- İDDET

İddet, kocası ölen, boşanan veya evliliği feshedilmiş kadının, bu evlilikle ilgisinin tamamen kesilmesi ve başkasıyla evlenecek hale gelebilmesi için beklemesi gereken müddet anlamında kullanılmaktadır.⁵²

A- İddetin Çeşitleri

İddet bazı hallerde tabîi ve biyolojik olaylara, bazı durumlarda ise belli bir müddetin geçmesine bağlanmıştır.

1- Hayız veya Temizliğe Bağlı İddet

Boşanan kadın hamile değilse ve hayız görebiliyorsa üç kur' iddet bekler. Kur' kelimesi hem hayız hem de tuhur (temizlik) manasında olduğu için Hanefîlere göre bu durumdaki kadın üç hayız, Şafîilere göre ise üç temizlik süresince iddet bekler.⁵³

Bu konuda Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *“Boşanan kadınlar, kendi kendilerine üç adet süresi beklerler ve Allah'ın rahimlerinde yarattığını gizlemeleri, kendilerine helâl olmaz. Eğer Allah'a ve ahiret gününe inanıyorlarsa gizlemezler.”*⁵⁴

⁵¹ Şaban, *el-Ahkâmu 'ş-Şerîa li'l-Ahvâli 'ş-Şahsiyye*, s. 415; Şelebî, *a.g.e.*, s. 499; Zuhaylî, *a.g.e.*, c. III, s. 440.

⁵² Kâsânî, *a.g.e.*, c. IV, s. 414; Bilmen, *a.g.e.*, c. II, s. 368; Karaman, *Mukayeseli İslâm Hukuku*, c. I, s. 328.

⁵³ Kâsânî, *a.g.e.*, c. IV, s. 425; Bilmen, *a.g.e.*, c. II, s. 372; Hin, Mustafa; el-Buğa, Mustafa; eş-Şerbecî, Ali, *el-Fikhu'l-Menhecî Alâ Mezhebi'l-İmam eş-Şafîi*, Çev: Ali Arslan, Arslan Yayınları, İstanbul, 1994. c. II, s.231.

⁵⁴ Bakara, 2/228.

2- Zamana Bağlı İddet

Hayız görmeyen kadının iddeti üç kamerî aydır. Çünkü Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *“Kadınlarınız içinden âdetten kesilmiş olanlarla, henüz âdetini görmemiş bulunanlardan eğer şüphe ederseniz (iddetlerinin nasıl olacağına tereddüt ederseniz), onların bekleme süresi üç aydır...”*⁵⁵

Kocaları vefat edip kendileri hamile olmayan kadınların iddeti dört ay on gündür. Bu, Kur’an’da şöyle ifade edilmektedir:

*“İçinizden vefat edip de geride eşler bırakan kimselerin hanımları, kendi başlarına dört ay on gün beklerler. İddet (bekleme) sürelerini bitirdikleri zaman, artık kendileri hakkında meşru bir şekilde yapacakları hareketten size bir günah yoktur. Allah, yaptıklarınızdan haberdardır.”*⁵⁶

3- Doğuma Bağlı İddet

Herhangi bir sebeple iddet beklemesi gereken kadın, eğer hamile ise onun iddeti ancak doğumla sona erer. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

*“...Gebe olanların bekleme süresi ise, yüklerini bırakmaları, doğum yapmalarıdır. Kim Allah'tan korkarsa, Allah ona işinde bir kolaylık verir.”*⁵⁷

Kendisiyle ilişkide bulunulmadan boşanan bir kadının iddet beklemesi gerekmez. Çünkü Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

*“Ey iman edenler! Mümin kadınları nikâh edip de sonra onlara dokunmadan boşadığınız zaman, sizin için üzerlerinde sayacağınız bir iddet hakkınız yoktur. Derhal müt'alarını (mehirleri belirlenmediği takdirde yararlanacakları bir mal) verip onları güzel bir şekilde salıverin.”*⁵⁸

A- İddetin Hikmeti

Kur’an’da kadınlar için evliliğin sona ermesini müteakip iddet bekleme yükümlülüğü getirilmiş ve bu iddetin, kocanın evinde geçirilmesi emredilmiştir.

“Ey Peygamber! Kadınları boşamak istediğiniz zaman onları iddetleri içinde boşayın ve iddeti de sayın. Rabbiniz Allah'tan korkun. Apaçık bir hayasızlık

⁵⁵ Talâk, 65/4.

⁵⁶ Bakara, 2/234.

⁵⁷ Talâk, 65/4.

⁵⁸ Ahzâb, 33/49.

*yapmaları hali bir yana, onları evlerinden çıkarmayın, kendileri de çıkmasınlar. Bunlar Allah'ın sınırlarıdır. Kim Allah'ın sınırlarını aşarsa, şüphesiz kendine zulmetmiş olur. Bilmezsin, olur ki Allah, bundan sonra bir durum ortaya çıkarıverir.”*⁵⁹

Bu ayete göre kadın, iddet bitinceye kadar kocasının evinde kalmalıdır. Ne koca, eşine “ babanın evine git ” diyebilir, ne de kadın, “babamın evine gidiyorum ” diyerek çekip gidebilir.

Eşlerin iddet bitinceye kadar birlikte kalmaları çok önemlidir. Eğer koca boşama yetkisini kullanırken iyi düşünmemişse bu süre içinde yeniden durum değerlendirmesi yapma imkânı bulur ve daha sağlıklı bir sonuca varabilir. Eğer buna kadının kusurlu bir davranışı sebep olmuşsa kadın da kocasından özür dileyip onu ikna etme fırsatını yakalar. Çünkü bu süre içinde koca kararını değiştirip eşine dönebilir. Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyuruyor: “...*Bilmezsin, olur ki Allah, bundan sonra bir durum ortaya çıkarıverir.*”⁶⁰ de nefret sevgiye dönüşür ve aile yuvası yeniden kurulur.

İddet süresince kadının, kocasının evinden çıkmaması, kötü niyetli kişilerin araya girip karı-kocanın arasını daha fazla açmalarını engellemiş olur. Kadın evden çıkar veya çıkarılırsa eşler, bir başkasının yanında birbirlerinin kötü hallerini ortaya dökerek araya soğukluğun girmesine sebep olabilir veya kötü niyetli kişilerin, ailenin devamı konusundaki engellerine maruz kalabilirler.

İddeti sayma görevi ile iddet süresince kadının nafakasını sağlama görevi erkeğe verilmiştir. Bu konuda Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “*Ey Peygamber! Kadınları boşamak istediğiniz zaman onları iddetleri içinde boşayın ve iddeti de sayın...*”

“O kadınları, gücünüz ölçüsünde oturduğunuz yerin bir bölümünde oturtun ve onları sıkıştırmak için kendilerine zarar vermeye kalkışmayın. Şayet gebe iseler, yüklerini bırakıncaya kadar onları besleyin...

---

⁵⁹ Talâk, 65/1.

⁶⁰ Talâk, 65/1.

Eli geniş olan genişliğine göre nafaka versin. Rızkı kısılmış bulunan da Allah'ın kendisine verdiğiinden versin. Allah bir kişiye ne vermişse ancak onu teklif eder. Allah bir güçlükten sonra bir kolaylık yaratacaktır.”⁶¹

Kocanın bu görevleri yerine getirmesi onun, eşiyle yakından ilgilenmesini gerektirir. Bu da aralarında yeni bir muhabbetin oluşmasına vesile olabilir.

İddet süresi bitinceye kadar koca, eşine dönmezse aralarındaki anlaşmazlığın ciddi boyutlarda olduğu, bu ailenin devamının doğru olmadığı ortaya çıkmış olur.⁶²

---

⁶¹ Talâk, 65/1,6,7.

⁶² Bayındır, Abdülaziz, *Kur'an Fıtrat İlişkisi ve Talak Örneği*, (İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 5. sayı için hazırlanmış makale), s. 7.

İKİNCİ BÖLÜM

YEMİN

I- YEMİNİN TARİFİ

A- Sözlükte Yemin

Yemin, sözlükte güç ve kuvvet, sağ el, sağ taraf, yemin etmek ve ant içmek gibi manalara gelmektedir.⁶³ Sağ elin kuvvetinin, sol elin kuvvetinden fazla olması sebebiyle bu organa “el-yemîn” adı verilmiştir.

Yemin kelimesinin, yemin etmek manasında kullanılmasının sebebi ise insanların karşılıklı olarak antlaştıklarında birinin, diğerinin sağ elini tutması veya yemin eden kişinin bir şeyi yapma veya terk etme konusunda bu yemin sayesinde kararlılığını güçlendirmesidir.⁶⁴

B- Terim Olarak Yemin

Yemin, bir işi yapmak veya yapmamak konusunda kararlılığa kuvvet kazandırmak için yapılan akiddir.⁶⁵

Bir kişiyi yemin etmeye sevk eden sebep kişinin, karşısındakine doğru söylediğini kabul ettirme, bir işi yapma veya yapmama konusunda kendisinin veya başkasının iradesini kuvvetlendirmektir.

II- YEMİNİN MEŞRUIYYETİ

Allah Teâlâ Kur'an'da bazı şeylere yemin ettiği gibi Hz. Peygambere de bazı hallerde yemin etmesini emretmiştir.

*“Örttüğü zaman geceye, Açıldığı zaman gündüze, Erkeği ve dişiye yaratana and olsun ki...”*⁶⁶

*“Güneş'e ve onun parıltısına, Güneş'in ardından gelen Ay'a, Güneş'i açıp ortaya çıkaran gündüze, Onu örten geceye yemin olsun ki...”*⁶⁷

⁶³ İbn Manzûr, *a.g.e.*, “y-m-n” mad. c. XIII, s. 458.

⁶⁴ İbnü'l-Hümâm, *a.g.e.*, c.V, s. 59; ; Zuhaylî, *a.g.e.*, c. III, s. 360; Cezirî, Abdurrahman, *el-Fıkhu Ala'l-Mezahibi'l-Erba'a*, Dârü'l Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1990, c. II, s. 55.

⁶⁵ Kâsânî, *a.g.e.*, c. IV, s. 414; İbn Abidîn, Muhammed Emin b. Ömer b. Abdülaziz b. Ahmed b. Abdurrahîm el-Hüseynî, *Reddü'l-Muhtâr Ala'd-Dürri'l-Muhtâr*, Mustafa el-Babî Matbaası, 1984, c. III, s. 738; Meydânî, Abdü'l-Ğanî el-Ğanîmî, *el-Lübâb Fi-Şerhi'l-Kitâb*, Dersaadet Yayınevi, İstanbul, ty., c. IV, s. 3.

⁶⁶ Leyl, 92/1-3.

⁶⁷ Şems, 91/1-4.

Bu ve buna benzer pek çok ayette Allah Teâlâ bir takım şeylere yemin etmektedir.

Allah Teâlâ, Kur'an'da üç yerde Hz. Peygambere yemin etmesini emretmiştir:

"O azap gerçek mi?" diye sana soruyorlar. De ki; "Evet. Rabbim hakkı için o kesin bir gerçektir. Ve siz bundan yakayı kurtaramazsınız." 68

"İnkâr edenler: "Bize o kıyamet saati gelmez." dediler. De ki: "Hayır, öyle değil, gaybı bilen Rabbim hakkı için kıyamet size mutlaka gelecektir..." 69

"İnkâr edenler, katiyyen diriltilmeyeceklerini sandılar. De ki: "Hayır! Rabbim hakkı için mutlaka diriltileceksiniz, sonra yaptıklarınız size haber verilecektir. Bu, Allah'a göre kolaydır." 70

Hadis kitaplarında Hz. Peygamberin de yemin ettiği rivayet edilmiştir.

Hz. Peygamberin şöyle dediği rivayet edilmiştir: *"...Bana gelince, vallahi eğer Allah isterse, ben bir yemin eder ve yemin ettiğim şeyin başkasını, yemin ettiğim şeyden daha hayırlı görürsem muhakkak yeminimden keffaret verir ve o daha hayırlı olan şeyi yaparım" 71*

Yine Hz. Peygamberden rivayet edildiğine göre O, üç kez: *"Vallahi Kureyş ile savaşacağım"* dedikten sonra üç kez *"İnşaallah"* buyurmuştur. 72

İslâm bilginleri, Allah'a itaat konusunda yemin eden kimseye yeminine riayet etmesi gerektiği hususunda ittifak etmişlerdir. Yani bu konuda icmâ vardır. 73

III- YEMİNİN KISIMLARI

Allah Adına Yapılan Yemin

Bu, üç kısımdır:

---

⁶⁸ Yunus, 10/53.

⁶⁹ Sebe', 34/3.

⁷⁰ Teğabün, 64/7.

⁷¹ Buhârî, Eymân 3.

⁷² Beyhakî, Eymân, a.g.e., c. X, s. 48.

⁷³ İbn Kudâme, a.g.e., c. XI, s. 161; Ebu'l-Hüseyn, Yahya b. Ebi'l-Hayr b. Salim el-İmrânî, *el-Beyan Fi- Mezhebi'l- İmam eş-Şafî, Dârü'l-Minhâc, Beyrut, t.y., c. X, s. 483.*

1- Gamûs Yemini: Mazi veya hale ait bir konuda kasden yalan yere yapılan yemindir. Böyle bir yemin büyük bir gûnahtır. Bu yemin için keffaret de yoktur. Tevbe edilerek Allah'tan bağışlama dilenir.⁷⁴ Borcunu ödemediğini bilen bir kişinin "Vallahi borcumu ödedim" demesi gibi.

2- Lağıv Yemini: Herhangi bir konuda doğru olmadığı halde doğru zannedilerek veya yanlışlıkla yapılan yemindir. Böyle bir yemin için keffaret gerekmez. Bu tür yemin yapanların bağışlanacağı ümit edilir.⁷⁵ Bir kişinin, borcunu ödemediği halde ödediğini sanarak "Vallahi borcumu ödedim" diye yemin etmesi gibi.

3- Mün'akide Yemini: Gelecekte bir şeyi yapmak veya yapmamak üzere yapılan yemindir. "Vallahi şu işi yapacağım veya yapmayacağım" şeklinde yapılan yemin gibi. Böyle bir yemin, yerine getirilmediği takdirde keffaret gerekli olur.⁷⁶ Çünkü Allah Teâlâ Kur'an'da şöyle buyuruyor: *"Allah sizi, kasıtsız olarak yaptığınız yeminlerinizden sorumlu tutmaz. Fakat kasıtlı yaptığınız yeminlerinizden sizi sorumlu tutar. Bozulan yeminin keffareti (cezası), ailenize yedirdiğinizin ortalamasından on yoksulu yedirmek veya giydirmek yahut da bir köle azad etmektir. Verecek bir şey bulamayan kimse için de üç gün oruç tutmaktır. İşte yemin ettiğiniz zaman yeminlerinizi bozmanın cezası budur. Yeminlerinizi koruyun. İşte Allah âyetlerini size böyle açıklar ki, şükredesiniz."*⁷⁷

B- Allah'tan Başkası Adına Yapılan Yemin

Bu yemin gerçekte yemin olmamakla birlikte mecazen yemin diye isimlendirilmiştir.⁷⁸ Allah'tan başkasıyla yapılan yemin de iki kısımdır.⁷⁹

⁷⁴ Kâsânî, *a.g.e.*, c. IV, s. 6; Merğînânî, *a.g.e.*, c. II, s. 317; Mavsilî, *a.g.e.*, c. IV, s. 55; Şeyhzâde, Abdurrahman b. Muhammed b. Süleyman (Dâmad), *Mecmau'l-Enhur Şerh-u Mülteka'l-Ebhur*, Eda Neşriyat, t.y., c. I, s. 547.

⁷⁵ Kâsânî, *a.g.e.*, c. IV, s. 7; Mavsilî, *a.g.e.*, c. IV, s. 55; Dâmad, *a.g.e.*, c. I, s. 548; Meydânî, *a.g.e.*, c. IV, s. 3.

⁷⁶ Kâsânî, *a.g.e.*, c. IV, s. 12; Dâmad, *a.g.e.*, c. I, s. 548; Meydânî, *a.g.e.*, c. IV, s. 4.

⁷⁷ Maide, 5/89.

⁷⁸ Şâfiî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İdrîs, *el-Ümm*, Dârü'l Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1993, c. VII, s. 106; İbn Kudâme, *a.g.e.*, c. XI, s. 163; İbn Teymiyye, Ebu'l-Abbâs Takıyyuddîn Ahmed b. Abdulhalîm b. Abdusselâm b. Abdullâh b. Muhammed b. Teymiyye, *Mecmûu Fetâvâ Şeyhi'l-İslâm İbni Teymiyye*, Cem ve tertib eden: Abdurrahman b. Muhammed b. Kasım el- Asımî, y.y., 1978, c. XXXIII, s. 48; Âlemgîr, Sultan Muhyiddîn Ebu'l Muzaffer Muhammed Evrengzîb Bahâdır, *el-Fetâva'l-Hindiyeye Fi-Mezheb-i Ebî Hanife*, Dâr-ü Sadır, Beyrut, 1991, c. XI, s. 51.

1-Şer'î Şeylerle Yapılan Yemin

Peygamberlerle, meleklerle, babalarla, oruçla, namazla ve başka şer'î şeylerle, Kabe'yle, Haremle, Zemzemle vb. şeylerle yapılan yeminlerdir. Bunlardan birisiyle yemin etmek caiz değildir. Çünkü Peygamberimiz şöyle buyurmuştur. “Kim yemin etmek isterse sadece Allah'ın ismiyle etsin.”⁸⁰

2- Şart ve Ceza Cümlesiyle Yapılan Yemin

Bu da iki kısımdır:

a- Allah'a Takarrub (Yakınlık) Sağlamak Hedefiyle Yapılan Yemin

Yemin eden kişinin “Eğer şu işi yaparsam oruç tutmak” veya “namaz kılmak”, “haccagitmek”, “umre yapmak”, “kurban kesmek”, “sadaka vermek” üzerime borç olsun gibi sözleri söylemesiyle meydana gelen yemindir.

Bu tür yeminleri yerine getirmek vaciptir.⁸¹ Bunlara nezir (adak) denir. Çünkü Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “Allah'a itaat etmeyi adayan kişi, Allah'a itaat etsin. Allah'a isyan etmeyi adayan kişi de Ona isyan etmesin”⁸²

b-Allah'a Takarrub (Yakınlık) Sağlamak Hedefiyle Yapılmayan Yemin

Talâk ve itâk (azat etme) üzerine yapılan yeminler bu tür yemindir. Fıkıh alimlerinin çoğunluğu bu tür yeminleri hakiki yemin olarak değerlendirmemişlerdir. Zira yemin ile adına yemin edilene ta'zim kastedilir. Yemin ise şanı şerefi yüce, kadr-ü kıymeti büyük olana yapılır. Dolayısıyla bu anlamda ta'zime layık olan sadece Allah'tır. Bu yönüyle ta'zim ibadet sayılır. İbadet ise sadece Allah'a yapılır. O halde bu çeşit yeminlere yemin denmesi mecazî manadadır.

⁷⁹Serahsî, Ebû Bekr Muhammed b. Ebî-Sehl Ahmed , *el-Mebsût*, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, 1989, c. VIII, s. 126; Âlemgîr, Sultan Muhyiddîn Ebu'l Muzaffer Muhammed Evrengzîb Bahâdır, *el-Fetâva'l-Hindiyye Fi-Mezheb-i Ebî Hanife*, Dâr-ü Sadır, Beyrut, 1991, c. XI, s. 51; Zuhaylî, *a.g.e.*, c. III, s. 375;

⁸⁰Buhârî, Eymân 4; Tirmîzî, Nüzûr 8; Ahmed b. Hanbel, c. II, s. 7; İbn Hazm, *a.g.e.*, c. IX, s.477.

⁸¹Kâsânî, *a.g.e.*, c. IV, s. 55; Zuhaylî, *a.g.e.*, c. III, s. 365.

⁸²Buhârî, Eymân 27; Ebû Dâvûd, Eymân 19; Tirmîzî, Nüzûr 2; Nesâî, Eymân 27.

Ancak Hanefiler bu tür yemini de hakiki yemin olarak değerlendirmişlerdir. Çünkü peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “*Kim Talâka veya köle azat etmeye yemin eder ve bu yeminine bitişik olarak inşaallah (Allah dilerse) derse ona keffaret yoktur.*”⁸³ Dolayısıyla talâka veya azat etmeye yemin hakiki yemindir.⁸⁴

Ayrıca yeminde bulunan bir şeyi yapmak veya yapmamak konusunda sözünü yeminle güçlendirme manası bu tür yeminlerde de bulunur. Dolayısıyla bu çeşit yeminler hakiki yemindir.⁸⁵

Bunlar, talâk ve köle azadı konusunda kişiyi bağlayıcı beyanlar sayılmış, koşulan şartın veya belirtilen zamanın yerine gelmesi halinde boşamanın veya köle azadının da gerçekleşeceğine hükmedilmiştir. Bu konu bundan sonraki bölümde ele alınacaktır.

---

⁸³Kâsânî, *a.g.e.*, c. IV, s. 3, (Bu hadisin rivayeti, hadis kitaplarında bu şekilde bulunamamıştır. Hadis kitaplarda mevcut olan rivayet şekli şöyledir: “*Kim bir yemin eder ve bu yeminine bitişik olarak inşaallah (Allah dilerse) derse ona keffaret yoktur.*”).

⁸⁴Kâsânî, *a.g.e.*, c. IV, s. 3.

⁸⁵Kâsânî, *a.g.e.*, c. IV, s. 5.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
TALÂKIN TA'LİKİ

I- DERHAL HÜKÜM İFADE EDİP ETMEMESİ AÇISINDAN TALÂK

A- Münecciz Talâk

Bu, kişinin karısına “sen boşsun”, “seni boşadım” vb. demek suretiyle derhal boşamayı isteyerek yaptığı boşamadır.⁸⁶

B- Muallâk Talâk

Meydana gelmesi gelecekteki bir zamana veya karı-kocadan birinin veya bir başkasının bir fiiline ya da bir olayın meydana gelmesine bağlanan talâktır.⁸⁷

II- TA'LİKİN TARİFİ

A- Sözlükte Ta'lik

Bir nesneyi bir şeye geçirip asmak, bir şeyi askıda bırakmak gibi manalara gelmektedir.⁸⁸

Terim Olarak Ta'lik

Bir sözün taşıdığı mana ve hükmü, diğer bir sözün taşıdığı mana ve hükmün meydana gelmesine bağlamaktır.⁸⁹

Kadının talâkını onun veya başkasının gelecekteki bir fiil veya sözüne ya da durumuna veya gelecekteki bir olayın tahakkukuna bağlanmasına da “Ta'liku't- Talâk” denir.⁹⁰

---

⁸⁶Ebû Zehrâ, *el-Ahvâlü 'ş- Şahsiyye*, s. 297; Bilmen, *a.g.e.*, c. II, s. 232. Zuhaylî, *a.g.e.*, c. III, s. 442;

⁸⁷Ebû Zehrâ, *el-Ahvâlü 'ş- Şahsiyye*, s. 297; Bilmen, *a.g.e.*, c. II, s. 232. Zuhaylî, *a.g.e.*, c. III, s. 444;

⁸⁸İbn Manzûr, *a.g.e.*, “a-l-k” mad. c. X, s. 262.

⁸⁹Zihni, Mehmet, *Nimet-i İslâm*, Sönmez Neşriyat, İstanbul, t.y., s. 809

⁹⁰Kâsânî, *a.g.e.*, c. IV, s. 70; Zihni, s. 809; Bilmen, *a.g.e.*, c. II, s. 232; Zuhaylî, *a.g.e.*, c. III, s. 444.

III- TA'LİK EDİLEN TALÂKIN ÇEŞİTLERİ

A- Zamana Bağlanan Talâk

1- Tarifi

Yürürlüğe girmesi gelecekteki bir tarihe bağlanan talâktır. Mesela “gelecek ayın başında benden boşsun”, “yarın benden boşsun”, “gelecek Ramazan ayında benden boşsun” gibi sözler kullanan koca boşamayı zamana bağlamış demektir.⁹¹

2- Mezheplerin Görüşleri

Dört mezhebe göre de talâkın, ay, gün ve yıl gibi gelecekteki bir zamana bağlanması geçerlidir. Dolayısıyla bir koca, eşine “gelecek ayın başında boş ol” veya “yarın boş ol” ya da “Ramazan ayında boş ol” dese, o vaktin ilk diliminin girmesiyle eşi boş olmuş olur.⁹²

Ancak Malikîler, diğer mezheplerden farklı olarak, istikbalde meydana gelmesi kesin olan bir şeye bağlanan talâkın derhal meydana geleceğini, o vaktin gelmesini beklemenin gerekmediğini söylerler. Mesela bir kimse karısına “bir sene sonra boş ol” dese derhal talâk meydana gelir.⁹³

Gelecekteki bir zamana bağlanan talâkın meydana gelebilmesi için kocanın boşama ehliyetine sahip olması, karısının da boşanmaya mahal olabilecek bir durumda bulunması gerekir.⁹⁴

Zamana bağlanan talâkın geçerli olduğunu savunanların delili, boşamaya cevaz veren ayetlerin mutlak oluşu yani zamana veya başka bir şeye bağlanan talâkın geçerli olmadığına dair bir ayrımın bulunmamasıdır.

Karısına “o, bir seneye kadar boştur” diyen bir adam hakkında İbn Abbas'tan “bir seneye kadar hanımıyla karı-koca hayatı yaşayabilir”⁹⁵ sözü de zamana bağlanan talâkın geçerli olduğunu göstermektedir.

⁹¹Ebû Zehrâ, *el-Ahvâlü's- Şahsiyye*, s. 297; Abdülhamid, *a.g.e.*, s. 292; Zuhaylî, *a.g.e.*, c. III, s.442.

⁹²Şafî, *a.g.e.*, c. VI, s. 273; Kâsânî, *a.g.e.*, c. IV, s. 292; İbn Kudâme, *a.g.e.*, c.VIII, s. 318; Haraşî, *a.g.e.*, c. IV, s. 55.

⁹³Sehnûn, İbn Sa'id et- Tenûhî, *el-Müdevvenetü'l- Kübrâ*, Dâr-u Sadır, Beyrut, t.y., c. III, s. 7; Haraşî, *a.g.e.*, c. IV, s. 56.

⁹⁴Kâsânî, *a.g.e.*, c. IV, s. 292; Zuhaylî, *a.g.e.*, c. III, s. 442.

Zamana ta'lik, vakıf, vasiyet ve müdâylene (borçlanma) de caiz olduğu gibi talâkta da caizdir.⁹⁶

Zahiriye mezhebine göre ise zamana bağlanan talâk asla muteber değildir ve hiçbir sonuç doğurmaz. Bu şekildeki talâkın meydana geleceğine dair Kur'ân'da ve Sünnette hiçbir delil yoktur.⁹⁷ Çünkü Kur'ân'da ve Sünnette, talâkın nasıl olacağı bizlere açıklanmıştır.

Eğer talâk geçmiş zamana bağlanırsa, mesela koca eşine “sen dün boşsun” derse bu durumda alimler farklı içtihatlarda bulunmuşlardır.

Bazı alimler, eğer karı-koca arasındaki nikâh akdi dün veya daha önceki bir zamanda yapılmış ise talâk o anda meydana gelir. Eğer nikâh bugün yapılmış ise talâkın meydana gelmeyeceği görüşündedirler.⁹⁸

Bazı alimlere göre ise bu sözle talâk vakî olmaz Çünkü talâk mümkün olmayan bir şeye isnad edilmiştir.⁹⁹

B- Mekâna Bağlanan Talâk

Meydana gelmesi bir yere, bir mekâna bağlanan talâktır. Meselâ kocanın karısına “İstanbul'da boş ol”, “Mekke'de boş ol”, “Ahmed'in evinde boş ol”, “gökte boş ol”, “Güneşte boş ol”, gibi sözler söylenmesi durumunda talâk mekâna bağlanmış olur.

Talâk isteği bir yer şartına bağlanınca talâk hemen meydana gelir. Kadının kocanın belirttiği yere gitmesi veya orada bulunması şartına bağlı olmadan talâk gerçekleşir. Çünkü talâkın bir yere tahsis edilmesi, yani filan yerde talâk meydana gelip filan yerde meydana gelmemesi diye bir şey yoktur. Talâk verildiği her mekânda geçerli olur.

---

⁹⁵ İbn Hazm, *a.g.e.*, c. IX, s.479; Beyhakî, c. VII, s. 356.

⁹⁶ Bilmen, *a.g.e.*, c. II, s. 254; Döndüren, *a.g.e.*, s. 389.

⁹⁷ İbn Hazm, *a.g.e.*, c. IX, s.479; Murtazâ, Ebu'l- Ksım Âlemü'l-Hüdâ Ali b. Hüseyin Şerif, *el-İntisar*, Menşûratü's-Şerif er-Radî Matbaası, Kum/İran, 1971, s. 127; Bilmen, *a.g.e.*, c. II, s. 257.

⁹⁸ Şîrâzî, *a.g.e.*, c. II, s. 90; Kâsânî, *a.g.e.*, c. IV, s. 291; İbn Kudâme, *a.g.e.*, c.VIII, s. 359; Haraşî, *a.g.e.*, c. IV, s. 56.

⁹⁹ Şîrâzî, *a.g.e.*, c. II, s. 90; Mâverdî, Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammedb. Habîb, *el-Havi'l- Kebir*, Dârü'l Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1994, c. X, s. 198; Bilmen, *a.g.e.*, c. II, s. 256.

Ancak koca eğer “İstanbul’da boş ol” sözünden “İstanbul’a gittiğin zaman boş ol.” manasını kastedtiğini iddia ederse bu iddiası diyaneten kabul edilir.Yani müftü buna göre fetva verir. Fakat mahkeme tarafından bu, kabul edilmez.¹⁰⁰

C- Şarta Bağlanan Talâk

1- Tarifi

Meydana gelmesi, şart edatlarını kullanarak istikbaldeki bir işin olmasına veya olmamasına bağlanan talâktır.¹⁰¹ Bu iş kocanın, eşinin veya üçüncü bir şahsın işi olabilir. Meselâ kocanın, hanımına “ babanın evine gidersen boşsun”, “ filan kişi ile konuşursan boşsun”, “ içki içersen boşsun”, “ kardeşin yolculuğa çıkarsa boşsun “ demesi durumunda, koca talâkı şarta bağlamış olur.

2- Mezheplerin Görüşleri

a- Şarta Bağlanan Talâkı Geçerli Sayanlar

Dört mezhep imamına göre bir şarta bağlanan talâk geçerlidir. Dolayısıyla bu şart gerçekleşince talâk da meydana gelir. Eğer şart gerçekleşmezse talâk meydana gelmez.¹⁰² Ancak bu ta’lîkin sahih olması için bir takım şartlar vardır.

(1)- Ta’lîkin Şartları

i- Talâkın bağlandığı şartın meydana gelmesi mümkün olan bir şey olmakla beraber ta’lik anında meydana gelmemiş olması gerekir.

ii-Koca şartı koşarken kadınla hakikaten veya hükmen nikâhlı olması yahut ta’lîkin ilerde meydana gelecek bir nikâha bağlanması şarttır.

Hükmen nikâhlı olmasından maksat birinci ve ikinci talâktan dolayı iddet bekleyen kadındır. Çünkü iddet bekleyen kadın, iddeti bitinceye kadar kocasından tamamen ayrılmış sayılmaz. Bu müddet içinde nikâh hükmen devam etmektedir.

¹⁰⁰ Kâsânî, *a.g.e.*, c. IV, s. 62; İbnu’l-Hümâm, *a.g.e.*, c. IV, s. 24; Zihni, *a.g.e.*, s. 809; Bilmen, *a.g.e.*, c. II, s. 255; Cin, *a.g.e.*, s. 59.

¹⁰¹ Ebû Zehrâ, *el-Ahvâlü’ş- Şahsiyye*, s. 297; Abdülhamid, *a.g.e.*, s. 263; Bilmen, *a.g.e.*, c. II, s. 232; Zuhaylî, *a.g.e.*, c. III, s. 444; Cin, *a.g.e.*, s. 59.

¹⁰² Sehnûn, *a.g.e.*, c. III, s. 2; Şîrâzî, *a.g.e.*, c. II, s. 88; Kâsânî, *a.g.e.*, c. IV, s. 278; İbn Kudâme, *a.g.e.*, c. VIII, s. 319; Haraşî, *a.g.e.*, c. IV, s. 60; Nevevî, Ebû Zekeriyâ Muhyiddîn Yahyâ b. Şeref b. Hasen b. Hüseyin, *el-Mecmû’ Şerhu’l-mühezzeb*, Mektebetü’l-İrşad, Cidde, t.y., c. XVIII, s. 296,297.

iii- Kocanın ta'lik esnasında talâka ehil olması, kadının da şartın gerçekleşmesi anında talâka mahal olması gereklidir.

Kadının ta'lik esnasında talâka mahal olması gerekmediği gibi kocanın da şartın gerçekleşmesi anında talâka ehil olması gerekli değildir.

Buna göre çocuğun ve delinin ta'liki geçerli olmaz. Aynı şekilde bir kimse “şu işi yaparsam eşim boş olsun” dese, daha sonra eşini bir talâkla boşayıp iddeti bittikten sonra o işi yapsa kadın talâka mahal olmayacağından talâk meydana gelmez.

iv- Ta'lik ile cezalandırma kastedilmemesi lazımdır. Eğer koca, bu ta'lik ile eşini cezalandırmayı kastetmişse talâk derhal meydana gelir.

Meselâ bir kimse kendisine kötü bir şey isnad etmesi üzerine eşine ceza kastı ile “eğer ben senin dediğin gibi isem benden boş ol” dese o anda talâk meydana gelir. Bunun anlamı “madem beni öyle kabul ediyorsun ben de seni boşadım” dır. Fakat bu sözü ceza kastı ile değil de ta'lik kastı ile söylerse kendisi o şey ile muttasıf olmadıkça talâk meydana gelmez.¹⁰³

(2)- Üzerine Ta'lik Yapılan Şartın Çeşitleri ve Hükümleri

i- Ta'lik Anında Mevcut Olan Bir Şarta Bağlamak

Ta'lik şartlarından birisi de talâkın bağlandığı şartın o anda mevcut olmamasıdır. Şayet bu şart ta'lik anında mevcut olan bir şey ise talâk derhal meydana gelir.¹⁰⁴

Meselâ koca, karısına “eğer ben yaşıyorsam sen boşsun” dese veya “dün evden çıkmış isen boşsun” dese eşi de gerçekten dün evden çıkmışsa talâk o anda meydana gelir.

ii- Gelecekte Olacak Bir işe Bağlamak

¹⁰³ Ebû Zehrâ, *el-Ahvâlü 'ş- Şahsiyye*, s. 298,299; Bilmen, *a.g.e.*, c. II, s. 232,235; Zuhaylî, *a.g.e.*, c. III, s. 445,446.

¹⁰⁴ Kâsânî, *a.g.e.*, c. IV, s. 64; Bilmen, *a.g.e.*, c. II, s. 232; Zuhaylî, *a.g.e.*, c. III, s. 445; Cin, *a.g.e.*, s. 60.

(a)- Gelecekteki Bir Nikâha Bağlamak

Talâkın gelecekteki bir nikâha bağlanması konusunda mezhepler farklı görüşler benimsemişlerdir.

Hanefî ve Malîkîlere göre bir kimse yabancı bir kadın hakkında “onunla evlenirsem benden boş olsun” diyerek talâkı gelecekteki nikâha bağlarsa bu kadınla nikâh akdini yaptığı anda talâk meydana gelir. Çünkü bu yemin manasında bir ta’liktir. Böyle bir ta’lik için o anda aralarında evliliğin olması şart değildir. Önemli olan şartın gerçekleştiği anda aralarında nikâh bağının olmasıdır. Bu nikâh da mevcut olduğuna göre talâk meydana gelir.¹⁰⁵

Şafîî ve Hanbelîler ise gelecekteki bir nikâha bağlanan talâkı geçerli saymazlar. Talâkın meydana gelebilmesi için evliliğin mevcut olması gerekir.¹⁰⁶ Çünkü Peygamberimiz şöyle buyurmuştur. “nikâhtan önce talâk yoktur.”¹⁰⁷ Dolayısıyla yabancı bir kadın hakkında “onunla evlenirsem benden boş olsun” diyen bir kimse daha sonra onunla evlense talâk meydana gelmez.

(b)- Gelecekte Olması Kesin Olan Bir İşe Bağlamak

Hanefî ve Şafîîlere göre meydana gelmesi kesin olan bir şeye bağlanan talâk, ancak o şey meydana geldiği anda gerçekleşir. O şey meydana gelmeden önce talâkın vukuu söz konusu olmaz.¹⁰⁸ Meselâ bir kimse hanımına “bir sene sonra boşsun” dese talâk bir yıl geçince meydana gelir.

Malîkîlere göre ise meydana gelmesi kesin olan bir şeye bağlanan talâk, derhal meydana gelir. Meselâ bir kimse karısına “eğer ben herhangi bir şey yer veya içersem boş ol” dese talâk kocasının bir şey yemesi ve içmesi beklenmeden derhal meydana gelir.¹⁰⁹

“Ölümünden bir gün önce boş ol” demesi durumunda da hüküm aynıdır. Ancak “ölümümle birlikte veya ben öldükten sonra boşsun demesi durumunda ise

¹⁰⁵ Sehñnñn, *a.g.e.*, c. III, s. 9; Şîrâzî, *a.g.e.*, c. II, s. 88; Kâsânî, *a.g.e.*, c. IV, s. 278; İbn Kudâme, *a.g.e.*, c.VIII, s. 319; İbnu’l-Hümâm, *a.g.e.*, c. IV, s. 114; Dâmad, *a.g.e.*, c. I, s. 417; Haraşî, *a.g.e.*, c. IV, s. 37;

¹⁰⁶ Şîrâzî, *a.g.e.*, c. II, s. 77; İbn Kudâme, *a.g.e.*, c.VIII, s. 380; Büceyramî, Süleyman, *Büceyramî Ala’l-Hafîb*, Mustafa el-Babî Matbaası, Mısır, 1951, c. III, s. 438; Şeybânî, Abdülkadir b. Ömer; İbn Divyân, İbrahim b. Muhammed, *el-Mu’temed*, Dâru’l-Hayr, Beyrût, 1992, c. II, s. 271.

¹⁰⁷ İbn Mâce, Talâk 17; Dârimî, Talâk 3; Dârekutnî, Talâk 40; Beyhakî, *a.g.e.*, c.VII, s. 218.

¹⁰⁸ İbnu’l-Hümâm, *a.g.e.*, c. IV, s. 116; İbn Rüşd, *a.g.e.*, c. II, s. 65.

¹⁰⁹ Haraşî, *a.g.e.*, c. IV, s. 56; İbn Rüşd, *a.g.e.*, c. II, s. 65; Bilmen, *a.g.e.*, c. II, s. 237.

talâk meydana gelmez. Çünkü öldükten sonra kendisi talâka ehil, eşi de talâka mahal değildir.

(c)- Gelecekte Olması Kesinlikle Mümkün Olmayan Bir Şeye Bağlamak

Meydana gelmesi normal olarak mümkün olmayan bir şeye bağlanan talâk, dört mezhebe göre de geçerli değildir. Çünkü ta'likin geçerli olmasının şartlarından biride talâk'ın bağlandığı şeyin meydana gelmesi mümkün olan bir şey olmasıdır.¹¹⁰ Meselâ bir kimse eşine “ eğer uçarsan” veya “ölüyü diriltirsen” ya da “ elini gökyüzüne değdirirsen boş ol” gibi sözler söylese talâk meydana gelmez. Çünkü bu şartlardan her biri normal olarak mümkün olmayan şeylerdir. Talâkı bunlara bağlamak geçerli olmaz.

(d)- Gelecekte Olup Olmaması Muhtemel Olan Bir Şeye bağlamak

Dört mezhebe göre de meydana gelmesi muhtemel olan bir şeye bağlanan talâk o şey meydana gelmeden vuku bulmaz. O şey meydana gelince talâk da gerçekleşmiş olur.¹¹¹

Meselâ bir kimse talâkı “ Ahmet'in evine girersen boş ol” , “ Mehmet gelince boş ol” gibi meydana gelmesi muhtemel olan bir şarta bağlarsa talâk derhal meydana gelmez. Talâk ancak kadının Ahmet'in evine girmesiyle veya Mehmet'in gelmesiyle meydana gelir.

(e)-Varlığının Bilinmesi Mümkün Olmayan Bir Şarta Bağlamak

Meselâ bir kimse karısına eğer Allah (c.c.) bugün Kızıldeniz'de şu, şu özelliklerde bir “ balık yaratmış ise sen boşsun” dese talâk derhal meydana gelir. Çünkü bu şartın varlığının bilinmesi mümkün değildir.¹¹²

¹¹⁰İbn Kudâme, *a.g.e.*, c.VIII, s. 366,385; Nevevî, *a.g.e.*, c. XVIII, s. 300; Remlî, Şemsuddîn Muhammed b. Ebi'l-Abbas Ahmed b. Hamza b. Şihabiddîn (ö.1004/1595), *Nihayeti'l-Muhtâc İlä Şerhi'l-Minhâc Fil- Fıkhi Alâ Mezâhibi'l-İmami's- Şaftî*, y.y., t.y., c. VII, s. 43; Haraşî, *a.g.e.*, c. IV, s. 59; Bilmen, *a.g.e.*, c. II, s. 232.

¹¹¹Şîrâzî, *a.g.e.*, c. II, s. 88; İbn Rüşd, *a.g.e.*, c. II, s. 65; İbn Kudâme, *a.g.e.*, c. VIII, s. 382;

Haraşî, *a.g.e.*, c. IV, s. 60; Mâverdî, *a.g.e.*, c.X, s. 194.

¹¹² İbn Rüşd, *a.g.e.*, c. II, s. 66; Haraşî, *a.g.e.*, c. IV, s. 59.

iii- Gelecekteki İki İşe Bağlamak

Fıkıh âlimlerinin çoğunluğuna göre talâkın vukuu iki şarta bağlanırsa bu iki şart da meydana gelmeden talâk meydana gelmez.¹¹³

Ancak bir kısım âlime göre ise bu iki şarttan biri meydana gelince talâk da meydana gelmiş olur.

Meselâ bir kimse eşine “Ahmet’in ve Mehmet’in evine gidersen boş ol” dese ulemanın çoğunluğuna göre sadece Ahmet’in evine girmesiyle talâk meydana gelmez. Malikîler ve bir kısım âlime göre ise sadece Ahmet’in evine girse talâk meydana gelir. Ancak daha sonra Mehmet’in evine de girse yeni bir talâk meydana gelmez. Çünkü yemini bozulmuştur.¹¹⁴

iv- Dilemeye Bağlamak

(a)- Allah’ın Dilemesine Bağlamak

Hanefî ve Şafiîlere göre Allah’ın dilemesine bağlanan talâk geçersizdir. Meselâ bir kimse eşine “Allah dilerse sen boşsun” bu ta’lik geçerli değildir ve talâk da meydana gelmez. Çünkü Peygamber (s.a.v.) “kim bir yemin eder ve bu yeminine bitişik olarak inşaallah (Allah dilerse) derse ona keffaret yoktur.”¹¹⁵ Buyurmuştur. Talâk varlığı bilinemeyecek bir şarta bağlanmıştır. Dolayısıyla şüphe ile talâk meydana gelmez.¹¹⁶

Malikî ve Hanbelîlere göre ise talâkı Allah’ın dilemesine bağlama durumunda derhal talâk meydana gelir. Çünkü bilgi sahibi olunması mümkün olmayan şartlarda şart düşer. Ve derhal talâk meydana gelir.¹¹⁷

Muaz b. Cebel’den şöyle rivayet edilmiştir. Peygamberimize, hanımına inşaallah boşsun diyen bir adamın durumu soruldu. Peygamber, “*onun istisnası geçerlidir.*” buyurdu. Bunun üzerine bir adam “kölesine inşaallah hürsün” diyen kişinin durumunu sordu. Peygamber, “*kölesi azat olur. Çünkü Allah köle azat etmeyi ister ama talâkı istemez.*” buyurmuştur.¹¹⁸

¹¹³ Şîrâzî, *a.g.e.*, c. II, s. 88; Kâsânî, *a.g.e.*, c. IV, s. 72; İbn Kudâme, *a.g.e.*, c.VIII, s. 360,377; Haraşî, *a.g.e.*, c. IV, s. 60; Cin, *a.g.e.*, s. 61.

¹¹⁴ Sehnûn, *a.g.e.*, c. III, s. 12.

¹¹⁵ İbn Mâce, Keffarât 6; Dârimî, Eymân 7; Ebû Dâvûd, Eymân 11; Tirmizî, Nüzûr 7.

¹¹⁶ Mavsîlî, *a.g.e.*, c. III, s. 177; İbnü'l-Hümâm, *a.g.e.*, c. IV, s. 137; Büceyramî, *a.g.e.*, c. III, s. 435; Mâverdî, *a.g.e.*, c.X, s. 258;

¹¹⁷ İbn Kudâme, *a.g.e.*, c.VIII, s. 383; Haraşî, *a.g.e.*, c. IV, s. 59; Zuhaylî, *a.g.e.*, c. III, s. 445.

¹¹⁸ Beyhakî, *a.g.e.*, c.VII, s. 361.

(b)- Mahlûkatın Dilemesine Bağlamak

(ba)- Dileme Yeteneği Olanın Dilemesine Bağlamak

Dileme yeteneği bulunan ve dilediği şeyi bizim öğrenebilmemiz mümkün olan bir kimsenin dilemesiyle meydana gelir.

Meselâ bir koca eşine “Ahmet isterse sen boşsun” dese Ahmet de onun boş olmasını isterse talâk meydana gelmiş olur. Eğer Ahmet boş olmasını istemezse talâk da meydana gelmez.¹¹⁹

(bb)- Dileme Yeteneği Olmayanın Dilemesine Bağlamak

Hanefî, Şafî ve Hanbelîlere göre, hayvan, çocuk, deli, ölü ve ne dediğini bilemeyecek kadar sarhoş gibi dileme yeteneği olmayan mahlûkatın dilemesine bağlanan talâk meydana gelmez. Çünkü şart meydana gelmemiştir. Zira bunların dilemesi yok kabul edilmiştir.

Meleklerin, şeytanın ve cinlerin dilemesine bağlanan talâk da aynı hükümdedir.¹²⁰

Malikîlere göre ise bu tür talâk derhal meydana gelir. Çünkü bunların dilemesine muttali olmak mümkün değildir.¹²¹

b- Şarta Bağlanan Talâkı Geçerli Saymayanlar

Zahiriye¹²² ve Şia’dan İmamiye¹²³ ekollerine göre hangi suretle olursa olsun bir şarta bağlanan talâk, bu şart gerçekleşse bile asla meydana gelmez. Ta’lik şeklinde söylenen cümle ise hükümsüz bir sözdür.

¹¹⁹Şîrâzî, *a.g.e.*, c. II, s. 97; Kâsânî, *a.g.e.*, c. IV, s. 266; İbn Kudâme, *a.g.e.*, c.VIII, s. 378; Haraşî, *a.g.e.*, c. IV, s. 60; İbn Rüşd, *a.g.e.*, c. II, s. 65.

¹²⁰Şîrâzî, *a.g.e.*, c. II, s. 97; İbn Kudâme, *a.g.e.*, c.VIII, s. 379; Mavsilî, *a.g.e.*, c. III, s. 176; Mâverdî, *a.g.e.*, c.X, s. 144,145;

¹²¹ İbn Rüşd, *a.g.e.*, c. II, s. 65; Haraşî, *a.g.e.*, c. IV, s. 59.

¹²² İbnHazm, *a.g.e.*, c. IX, s. 476; İbn Kayyım el-Cevziyye, Şemsuddîn Ebî-Abdillah Muhammed b. Ebî Bekr, *İ'lâmu'l-muvakkûn an Rabbi'l-Âlemîn*, Mektebetü'l-Asriyye, Beyrut, 1987, c. IV, s. 101; Şeltût, Mahmûd Muhammed ve Sâyis, Muhammed Ali, *Mukâranatü'l-mezâhib fi'l-fikhi'l-islâmî*, Muhammed b. Ali Sabih Matbaası, Kahire, 1953, s. 108.

¹²³ Murtazâ, *a.g.e.*, s. 127.

c- Şarta Bağlanan Talâkı Kısmen Kabul Edenler

İbn Teymiye ve öğrencisi İbn Kayyım'a göre şarta bağlanan talâkın hükmü bu ta'liki yapanın niyetine göre değişiklik arz eder.

Eğer bu ta'lik yemin niteliğindeyse yani ta'liki yapanın maksadı bir şeyin yapılmasını sağlamak veya buna engel olmak yahut sözünü güçlendirmek ise yeminin bozulmasından dolayı yemin keffareti vermekle yetinilir.¹²⁴

İbn Kayyım'a göre ise keffaret de gerekli değildir. Eğer bu ta'lik yemin niteliğinde değilse yani, ta'liki yapanın maksadı şart gerçekleşince talâkın meydana gelmesi ise bu durumda şart tahakkuk edince talâk da meydana gelmiş olur.¹²⁵

Meselâ bir kimse hanımına "Ahmet ile konuşursan boşsun" dese eğer bundan maksadı eşini boşamak değil de Ahmet ile konuşmasını engellemek ise karısı Ahmet ile konuşunca talâk meydana gelmez. İbn Teymiyeye göre bu ta'lik yemin niteliğinde olması ve bu yeminin de bozulması sebebiyle yemin keffareti gerekli olur.

Eğer kocanın maksadı Ahmet ile konuşunca karısını boşamak ise karısı Ahmet ile konuştuğu takdirde talâk meydana gelmiş olur.

3- Mezheplerin Delilleri

a- Ta'lîki Kabul Edenlerin Delilleri

(1)- Kur'an'dan Delilleri

Kur'an'daki talâk ile ilgili ayetlerin hepsi mutlakdır, bu ayetlerin hiçbirinde muallak talâk, münecciz talâk gibi bir ayrıma gidilmemiş, talâkın meydana gelmesi herhangi bir şeyle kayıtlanmamıştır. Mutlak olan bir hüküm, başka bir şeyle kayıtladığına dair bir delil bulunmadığı sürece onunla mutlak olarak amel edilir.

Ohalde kocanın ister tenciz suretiyle ister ta'lik suretiyle veya bir başka şekilde dilediği gibi talâk verme hakkı vardır.

¹²⁴ Karaman, İslâm Işığında Günün Meseleleri, İstanbul, 1993, c. III, s. 493; Kardâvî, Yusuf, *Fetâvâ-Muasıra*, Dâru'l-Kalem, Kuveyt, 2001, c. III, s. 342,343.

¹²⁵ İbn Teymiyye, *a.g.e.*, c. XXXIII, s. 60; İbn Kayyım, *a.g.e.*, c. IV, s. 97,101.

Ayrıca “Ey iman edenler! (Yaptığınız) akitleri yerine getirin.”¹²⁶ Ayetindeki “el- ukûd” (akitler) kelimesi sorumluluk altına girilen her şeyi kapsar. Ta’lik de bir sorumluluk altına girmektir. O halde ta’lik şeklinde verilen talâk muteber bir talâktır.¹²⁷

(2)- Sünnetten Delilleri

Hz. Peygamber, “Müslümanlar, aralarında belirledikleri şartlara uyarlar”¹²⁸ buyurmuştur. Bunun yanında şarta bağlı talâkın câiz olduğunu gösteren çeşitli sahabe fetvaları da vardır. Bunlar:

İbn Ömer’den şöyle dediği nakledilmiştir. “Bir adam, karısına evden çıkarsan kesin olarak boşsun, dese, kadın evden çıkarsa, kocasından kesin olarak ayrılmış olur, eğer çıkmazsa bir şey gerekmez”¹²⁹

Karısına “şöyle şöyle yaparsan boşsun” diyen adam hakkındaki bir soruya İbn Mes’ûd şu cevabı vermiştir: “Karısı bir talâkla boş olur. Ancak kocası onun üzerinde başkalarından daha fazla hak sahibidir.”¹³⁰

Nakledilen bir rivayette Ebu Zer el-Ğıfârî’nin eşi, Kadir gecesi ile ilgili bir soruda ısrar edince, Ebu Zer ona “ Bir daha sorarsan boşsun” demiştir.¹³¹

Hz. Aişe’den şöyle rivayet edilmiştir; “Ne kadar büyük olursa olsun her yemine keffaret gerekir. Ancak azat etme ve talâk hariç”¹³²

Ebû Zenad’dan Medine fakihlerinin şöyle dediği rivayet edilmiştir: Bir adam karısına “geceye kadar evden çıkarsan boş ol” dese, kadın da kocasının bilgisi dışında geceden önce evden çıkarsa boş olur.¹³³

Karısına, “kölemi dövmezsem sen boş ol” diyen ve kölesi firar eden bir adam hakkında Hasan el-Basrî’nin şöyle dediği rivayet edilmiştir: O adam dediğini yapınca kadar o kadın onun karısıdır, karı-koca hayatı yaşayabilirler ve

¹²⁶ Maide, 5/1, (Bu meal, S.Ateş’in *Yüce Kur’an’ın Çağdaş Tefsiri*’ndeki mealden alınmıştır.)

¹²⁷ Şeltût, *a.g.e.*, s. 108; Zuhaylî, *a.g.e.*, c. III, s. 448.

¹²⁸ Buhârî, İcâre 14; Tirmizî, Ahkâm, 17; Ebû Dâvûd, Akdiye 12.

¹²⁹ Buhârî, Talâk 10.

¹³⁰ Beyhakî, *a.g.e.*, c. VII, s. 356.

¹³¹ İbn Kayyim, *a.g.e.*, c. III, s. 67; Şeltût, *a.g.e.*, s. 109; Zuhaylî, *a.g.e.*, c. III, s. 448.

¹³² Zuhaylî, *a.g.e.*, c. III, s. 448.

¹³³ Beyhaki, *a.g.e.*, c. VII, s. 356.

birbirine varis olurlar. Adam dediğini yapamadan köle ölürse talâk meydana gelmiş olur.¹³⁴

Bütün bu rivayetler şarta bağlanan talâkın, bu şart gerçekleştiği zaman meydana geleceğini göstermektedir.

(3)- Aklî Delilleri

Talâkın tencîzen (derhal) verilmesi bir ihtiyaç olduğu gibi kadına gözdağı vermek için talâkın bir şarta bağlanmasına da ihtiyaç duyulabilir. Bu durumda kadın şarta aykırı hareket ederse kendi kendini cezalandırmış olur.¹³⁵

Ayrıca belli bir zamana kadar borçlanma ve belli bir süreye bağlanan azat etme nasıl geçerli ise aynı şekilde şarta bağlanan talâk da geçerlidir.¹³⁶

b-Ta'âlîki Kabul Etmeyenlerin Delilleri

(1)- Kur'an'dan Delilleri

Allah ve Resûlü, zifaktan önce ve sonra talâkın nasıl yapılacağını bize açıklamıştır.

Şarta bağlanan talâkın meydana geleceğine dair ne bir ayet ne de bir hadis gelmiştir. Allah ve Resûlünün bize bildirdikleri arasında böyle bir talâk şekli yoktur. Dolayısıyla bu şekildeki bir talâkı geçerli saymak Allah'ın koymuş olduğu sınırları aşmaktır.¹³⁷

(2)- Sünnetten Delilleri

Şarta bağlanan talâk, yemin niteliğinde değildir. Zira Allah c.c. yeminler için keffaretin gerekli olduğunu bizlere bildirmiştir: *“Allah sizi, kasıtsız olarak yaptığınız yeminlerinizden sorumlu tutmaz. Fakat kasıtlı yaptığınız yeminlerinizden sizi sorumlu tutar. Bozulan yeminin keffareti (cezası), ailenize yedirdiğinizin ortalamasından on yoksulu yedirmek veya giydirmek yahut da bir köle azad etmektir. Verecek bir şey bulamayan kimse için de üç gün oruç tutmaktır. İşte yemin ettiğiniz zaman yeminlerinizi bozmanın cezası budur.*

¹³⁴ İbn Hazm, *a.g.e.*, c. IX, s. 477.

¹³⁵ Zuhaylî, *a.g.e.*, c. III, s. 449.

¹³⁶ Şeltût, *a.g.e.*, s. 109; Zuhaylî, *a.g.e.*, c. III, s. 449.

¹³⁷ İbn Hazm, *a.g.e.*, c. IX, s. 478; Murtazâ, *a.g.e.*, s. 127; Şeltût, *a.g.e.*, s. 109; Zuhaylî, *a.g.e.*, c. III, s. 449.

Yeminlerinizi koruyun. İşte Allah ayetlerini size böyle açıklar ki, şükredesiniz.”¹³⁸ Hâlbuki talâka, azat etmeye, Mekke’ye yürümeye, tasadduk etmeye yapılan yeminler için keffaret gerekmediği konusunda fıkıh bilginleri arasında ittifak vardır. Dolayısıyla bu tür sözler Allah’ın bildirdiği yeminler kapsamına girmemektedir.

Yemin, sadece Allah’ın yemin diye isimlendirdiği sözlerdir.¹³⁹ Bu konuda Peygamberimiz şöyle buyurmuştur: “ *Kim yemin etmek isterse sadece Allah’ın ismiyle etsin.*”¹⁴⁰

Bu hadisten anlaşılan; Allah’tan başkasına yapılan yemin günahtır ve yemin sayılmamaktadır.¹⁴¹ Bu tür yeminlerin neticesinde talâk da meydana gelmez.

Hz. Ali, Şurayh ve Tavus’un şöyle dedikleri rivayet edilmiştir: “Talâka yemin etmek bir hüküm doğurmaz.” ve bu konuda Hz. Ali’ye hiçbir muhalif çıkmamıştır.¹⁴²

Eğer Zeyd’i dövmezsem karım üç talâkla boş olsun diyen bir kimse hakkında Tabiûn muhaddislerinden Ata’nın şöyle dediği rivayet edilmiştir: “Asla talâk meydana gelmez, ölünce o hanımına, hanımı da ona varis olur.”¹⁴³

Verildiği anda meydana gelmeyen talâkın daha sonra meydana gelmesi asla mümkün değildir.¹⁴⁴

Talâk, nikâha kıyas edilir. Bir şarta bağlanan nikâh nasıl geçerli değilse, şarta bağlanan talâk da geçerli değildir.¹⁴⁵

c- Ta’lîki Kısmen Kabul Edenlerin Delilleri

Talâkı şarta bağlayan kişinin maksadı bir şeyin yapılmasını sağlamak veya buna engel olmak yahut sözünü güçlendirmek ise ta’lik yemin manasındadır.

¹³⁸ Maide, 5/89.

¹³⁹ İbn Hazm, *a.g.e.*, c. IX, s. 476; Şeltût, *a.g.e.*, s. 109.

¹⁴⁰ Buhârî, Eymân 4; Ahmed b. Hanbel, *a.g.e.*, c. II, s. 7; Tirmîzî, Nüzûr 8; İbn Hazm, *a.g.e.*, c. IX, s. 476.

¹⁴¹ İbn Hazm, *a.g.e.*, c. IX, s. 477.

¹⁴² İbn Hazm, *a.g.e.*, c. IX, s. 478.

¹⁴³ İbn Hazm, *a.g.e.*, c. IX, s. 478;

¹⁴⁴ İbn Kayyim, *a.g.e.*, c. IV, s. 97,101; Şeltût, *a.g.e.*, s. 109; Zuhaylî, *a.g.e.*, c. III, s. 450.

¹⁴⁵ İbn Hazm, *a.g.e.*, c. IX, s. 481; Şeltût, *a.g.e.*, s. 110; Zuhaylî, *a.g.e.*, c. III, s. 450.

Dolayısıyla yeminin hükümlerini alır. Yeminini bozarsa yemin keffareti gerekli olur. Çünkü Allah c.c. şöyle buyuruyor: “Allah size yeminlerinizi çözmeyi meşrû kılmıştır. Allah sizin sahibinizdir. O bilendir, hikmetle yönetendir.”¹⁴⁶

“Allah sizi, kasıtsız olarak yaptığınız yeminlerinizden sorumlu tutmaz. Fakat kasıtlı yaptığınız yeminlerinizden sizi sorumlu tutar. Bozulan yeminin keffareti (cezası), ailenize yedirdiğinizin ortalamasından on yoksulu yedirmek veya giydirmek yahut da bir köle azad etmektir. Verecek bir şey bulamayan kimse için de üç gün oruç tutmaktır. İşte yemin ettiğiniz zaman yeminlerinizi bozmanın cezası budur. Yeminlerinizi koruyun. İşte Allah âyetlerini size böyle açıklar ki, şükredesiniz.”¹⁴⁷

Eğer bu ta’lik, yemin sayılmazsa o takdirde bu, boş bir sözden ibaret olmuş olur.¹⁴⁸

Leylâ bintü’l-Acmâ, kölesi Ebu Rafi’ hakkında “hanımını boşamazsa veya ayrılmazlarsa bütün kölelerim hür olsun, mallarım kurban olsun, yahudi olayım, hıristiyan olayım” diye yemin edince Hz. Aişe, Hafsa, Ümmü Seleme ve İbn Abbas onun kölelerinin azat olmayacağı, sadece yemininden dolayı keffaret vermesi gerektiği yönünde fetva vermişlerdir.¹⁴⁹ Talâka yemin etmek de bunun gibidir. Hatta azat etme bir ibadettir. Bu, bir şarta bağlanınca meydana gelmediğine göre İslâm’ın hoş görmediği talâk şarta bağlanınca öncelikle meydana gelmez.

Bir müslüman “şöyle şöyle yaparsam Yahudi olayım veya Hıristiyan olayım” diye yemin etse ve o işi yapsa onun Yahudi veya Hıristiyan olmayacağı konusunda fıkıh alimleri arasında ittifak vardır. Çünkü o bu sözüyle Yahudi veya Hıristiyan olmayı kastetmemiştir. Onun kastı bu işi yapmama konusunda iradesini kuvvetlenmektir.

Talâkı şarta bağlayan kimsenin maksadı da şart gerçekleşince talâkın meydana gelmesi olmadığına göre talâk vuku’ bulmaz.¹⁵⁰

---

¹⁴⁶ Tahrîm, 66/2.

¹⁴⁷ Maide, 5/89.

¹⁴⁸ İbn Teymiyye, a.g.e., c. XXXIII, s. 58; Şeltût, a.g.e., s. 110; Zuhaylî, a.g.e., c. III, s. 450.

¹⁴⁹ İbn Teymiyye, a.g.e., c. XXXIII, s. 61; Şeltût, a.g.e., s. 110; Zuhaylî, a.g.e., c. III, s. 450.

¹⁵⁰ İbn Teymiyye, a.g.e., c. XXXIII, s. 56.

Bu konuda İbn. Abbas'dan şöyle rivayet edilmiştir: “Talâk, boşayanın maksadına göre meydana gelir. Azat etme ise Allah'ın rızasını kazanmak için olur.”¹⁵¹

3- Delillerin Değerlendirilmesi

Ta'likî Kabul Edenlerin Delillerinin Değerlendirilmesi

a- Talâkla İlgili Ayetlerin Mutlak Olduğu İddiası

Talâkla ilgili ayetler mutlak değildir. Talâk sûresinin birinci ayetiyle onu açıklayan Abdullah b. Ömer Hadisi talâkın nasıl yapılacağına dair ayrıntılı hükümler koymuştur. Bakara sûresinin 229. ayeti de bu şekildeki talâkın iki ayrı zaman diliminde olabileceğini hükme bağlamıştır. Dolayısıyla Talâk sûresinde belirtildiği gibi yapılmayan boşamalar değerlendirmeye alınmamıştır. Nitekim Abdullah b. Ömer hadisi de bunu açıkça göstermiştir.

O halde Kur'an'da Talâkın mutlak olduğu iddiasının bir dayanağı yoktur. Zaten bu iddiada bulunanlar sistemlerini kurarken Talâk sûresinin birinci ayetini değerlendirmeye almamışlardır. Bu ağır ihmal talâkla ilgili birçok konuda olduğu gibi ta'lik konusunda da yanlış sonuçların sebebi olmuştur.

b- Akitlerin, Sorumluluk Altına Girilen Her Şeyi Kapsaması İddiası

Akid sözlükte ip veya benzeri bir şeyin iki ucunu tek bir şey olacak şekilde bir araya getirmek, düğüm bağlamak gibi manalara gelir. Bu bağlama, maddi ve maneî iki tür bağlamayı da içine alır.¹⁵²

Terim olarak, İslâm Hukukuna ait kaynaklarda biri geniş diğeri dar olmak üzere akdin iki manası vardır.

Geniş manada, hem tek tarafın hem de iki tarafın irade beyanlarından oluşan her hukukî işleme akid denir.¹⁵³

¹⁵¹ Buhârî, Talâk 10.

¹⁵² İbn Manzûr, *a.g.e.*, “a-k-d” mad. c. III, s. 296.

¹⁵³ Ebû Zehrâ, *el-Milkiyye ve Nazariyyetü'l-Akd Fi's- Şerâti'l-İslâmiyye*, Dâru'l-Fikri'l-Arabî, Kahire, t.y., s. 180; Zerkâ, Mustafa Ahmed, *el-Medhalü'l-Fıkhiyyü'l-Âmm*, Elif-Bâ Matbaası, Dimaşk, 1968, c. 1, s. 289-290.

Dar manada ise, “Taraflardan birinin yaptığı icabın, akdin konusunda hukukî sonucu ortaya çıkacak şekilde diğer tarafın kabulüne bağlanmasıdır.”¹⁵⁴

Akid kelimesinin dar manada kullanılması daha yaygındır. Bu kelime, mutlak olarak kullanıldığında anlaşılman mana da budur.¹⁵⁵ Borç doğuran veya sona erdiren tek taraflı hukukî işlem anlamında kullanıldığı zaman bunun ayrıca belirtilmesi gerekir.¹⁵⁶

O halde Maide, 1. ayette geçen “*el- ukûd*” (akitler) kelimesi mutlak olduğuna göre tek taraflı tasarrufları kapsamaması gerekir. Dolayısıyla bu ayet, ta’lik şeklinde verilen talâkın geçerli sayılacağına delil olamaz.

c- “Müslümanlar, Aralarında Belirledikleri Şartlara Uyarlar” Delili

Bu konu karşılıklı anlaşmalarda koşulan şartlarla ilgilidir. Talâk böyle bir anlaşma değildir. Dolayısıyla bu hadis bu konuda delil olamaz.

d- Sahabî Sözlerinin Delil Getirilmesi:

Kitap ve sünnette şekli ve özellikleri belirlenmiş olan talâk sistemine aykırı biçimde varid olan sahabî sözüne itibar edilemez. Ayrıca Fıkıh usulünde re’y ve ictihada dayanan sahabî sözlerinin delil olup olmayacağı tartışılmıştır. Bilginlerin çoğunluğu re’y ve ictihada dayanan sahabî sözlerinin kaynak sayılmayacağı görüşünü benimsemiştir.¹⁵⁷

e- Kadının Kendi Kendini Cezalandırması İddiası

Talâk erkeğin fiilidir. Sınırlarını Allah belirlemiş ve o sınırları aşmanın buyurmuştur. Talâk hiçbir zaman kadına gözdağı vermek için kullanılamaz. Karı-koca uyumsuzluklarında takınılacak tavır Nisa suresinde açıklanmıştır: “...*Fenalık ve geçimsizliklerinden korktuğunuz kadınlara gelince: Önce kendilerine öğüt verin, yataklarından ayrılın. Bunlar da fayda vermezse dövün. Eğer size itaat*

¹⁵⁴ Ebû Zehrâ, *el-Milkiyye ve Nazariyyetü'l-Akd Fi'ş- Şerîati'l-İslâmiyye*, s.179; Zerkâ, *a.g.e.*, c. 1, s. 291.

¹⁵⁵ Ebû Zehrâ, *el-Milkiyye ve Nazariyyetü'l-Akd Fi'ş- Şerîati'l-İslâmiyye*, s. 181; Zerkâ, *a.g.e.*, c. 1, s. 290-291.

¹⁵⁶ Daha geniş bilgi için bkz.: Arı, Abdüsselam, *İslâm Hukukunda Rıza İle İrade Beyanı Arasında Uyumsuzluk*, (Doktora Tezi), Mar. Üniv. Sos. Bil. Enst. Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı İslâm Hukuku Bilim Dalı, İstanbul, 1996, s. 6-8.

¹⁵⁷ Daha geniş bilgi için bkz.: Hallâf, Abdülvehhab, *İlm-u- Usûli'l- Fıkh*, Eda Neşriyat, İstanbul, 1968, s. 95; Şa'bân, Zekiyyüddîn, *Usûlü'l- Fıkh*, Çev:İbrahim Kâfi Dönmez, T.D.V. Yayınları, Ankara,1990, s. 185,186.

ederlerse kendilerini incitmeye başka bir bahane aramayın. Çünkü Allah çok yücedir, çok büyüktür.”

“Eğer karı-koca arasının açılmasından endişeye düşerseniz bir hakem erkeğin tarafından, bir hakem de kadının ailesinden kendilerine gönderin. Bu arabulucu hakemler gerçekten barıştırmak isterlerse, Allah karı-koca arasındaki dargınlık yerine geçim verir. Şüphesiz ki Allah hakkıyla bilendir, her şeyin aslından haberdardır.”¹⁵⁸ Bunun dışına çıkmak sınırları aşmak olur.

f- Müdâylene (Borçlanma) Ayetinin Delil Gösterilmesi

Borçlanma ile talâk aynı şeyler olmadığı için biriyle ilgili hükümler diğeri için geçerli olmaz.

g- Köle Azadına Benzetilmesi

Ta’lik suretinde köle azatı ilgili bir ayet ve hadis yoktur. Böyle bir azatın gerçekleştirileceği içtihadla sabit olmuştur. Bir içtihad diğeri bir içtihadın delili olamaz. Ayrıca kadın köleye benzetilemez. Çünkü kadın, kocasıyla eşit haklara sahiptir. Bu konuda Allah Teâlâ, “...O kadınların, üzerlerindeki meşru hak gibi, kendilerinin de hakları vardır. Yalnız erkekler için, onların üzerinde bir derece vardır. Allah çok güçlüdür, hüküm ve hikmet sahibidir.”¹⁵⁹ buyurduğu halde kadını kocasının kölesi gibi görmek mümkün değildir. Çünkü köleyle efendi arasında denk haklardan bahsedilemez.¹⁶⁰

Ta’liki kabul etmeyenlerin delilleri bizce de yerindedir. Bu sebeple onlar değerlendirmeye alınmamıştır. Burada sadece ta’liki geçerli sayanların delilleri tartışılmıştır.

---

¹⁵⁸ Nisa, 4/34-35.

¹⁵⁹ Bakara, 2/228.

¹⁶⁰ Bayındır, *Fıkha Göre Nikâh Sözleşmesinde Velinin Yeri*, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı: 4, İstanbul, 2002, s. 62-63.

SONUÇ

Allah Teâlâ Kur'an'da, Peygamber (s.a.v.) de hadislerinde talâkın nasıl yapılacağını açıklamış ve belli sınırlar çizmek suretiyle insanların bu sınırları aşmaması gerektiğini özellikle vurgulamıştır.

Kur'an ve sünnete uygun olan talâk, kadına, ilişkiye girilmemiş bir temizlik döneminde verilen talâktır. Buna aykırı olan talâk, Kur'an ve sünnete aykırı olduğundan geçersizdir.

Kocanın talâk hakkı üç ile sınırlanmış, birinci ve ikinci talâktan sonra kocaya, rızasını almaksızın karısına dönüş hakkı verilmiş ancak üçüncü talâktan sonra bu yetki kendisine tanınmamıştır.

Şarta veya belli bir zamanın gelmesine bağlanan talâk hakkında Kur'an'da bir hüküm bulunmadığı gibi Peygambere atfedilen hadis de yoktur. Bu sebeple şarta veya belli bir zamanın gelmesine bağlanan talâk konusunda fıkıh kitaplarında mevcut olan esaslar tamamen içtihadla dayanmaktadır. Bu içtihadların büyük çoğunluğu da şarta veya belli bir zamanın gelmesine bağlanan talâkın Kur'an ve sünnette bulunmasa bile geçerli olduğu yönündedir.

Allah'ın ve Peygamberinin bize bildirdikleri arasında böyle bir talâk şekli olmaması sebebiyle bu talâk geçersizdir.

Ayrıca bu şekildeki bir talâk, kadını devamlı baskı altında tutar. Kadın ne zaman gerçekleşeceğini bilmediği bir boşama tehdidi altında kalır. Bu da kadına eziyet etmekten başka bir şey değildir. Böyle bir eziyete İslâm'ın izin vermesi mümkün değildir.

Eğer talâk bir ihtiyaç haline gelmişse kadına eziyet etmeden Allah'ın meşru kıldığı şekilde yapılır. Bunun dışına çıkmak Allah'ın sınırlarını aşmaktır.

BİBLİYOGRAFYA

Abdülbâkî, Muhammed Fuâd (ö.1968), **el-Mu'cemu'l-Müfehres li Elfâzi'l-Kur'âni'l-Kerîm**, Daru'l Ma'rife, Beyrut, 1994.

Abdülhamîd, Muhammed Muhyiddîn, **el-Ahvâlu's-Şahsiyye Fi's-Şerîati'l-İslâmiyye**, Beyrut, 1984.

Ahmed b.Hanbel (ö.241/855), **el-Müsned**, I-VI, Dâru'l- Fikr, Beyrut, t.y.

Âlemgîr, Sultan Muhyiddîn Ebu'l Muzaffer Muhammed Evrenğzîb Bahâdır, (ö.1118/1707), **el-Fetâva'l-Hindiyye Fi-Mezheb-i Ebî Hanife**, I-VI, Dâr-ü Sadır, Beyrut, 1991.

Arı, Abdüsselam, **İslâm Hukukunda Rıza İle İrade Beyanı Arasında Uyumsuzluk**, (Doktora Tezi), Mar. Üniv. Sos. Bil. Enst. Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı İslâm Hukuku Bilim Dalı, İstanbul, 1996.

Ateş, Süleyman, **Yüce Kur'ân'ın Çağdaş Tefsîri**, I-XII, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul, 1987.

Bayındır, Abdülaziz,

_____ **Fıkha Göre Nikâh Sözleşmesinde Velinin Yeri**, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı: 4, İstanbul, 2002.

_____ **Kur'an Fıtrat İlişkisi ve Talak Örneği**, (İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 5. sayı için hazırlanmış makale)

Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. Hüseyin (ö.458/1066), **es-Sünenü'l-Kübrâ**, I-XI, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, 1992.

Bilmen, Ömer Nasûhi (ö.1971), **Hukûk-u İslâmiyye ve Istilâhât-ı Fıkhiyye Kâmûsu**, I-VIII, Bilmen Yayınevi, İstanbul, 1968.

Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil (ö.256/870), **el-Câmiu's-Sahîh**, I-VI, Mektebetü's-Selefiyye, Kahire, 1979.

Büceyramî, Süleyman, **Büceyramî Ala'l-Hatîb**, I-IV, Mustafa el-Babî Matbaası, Mısır, 1951.

Cezirî, Abdurrahman, **el-Fıkhü Ala'l-Mezahibi'l- Erba'a**, Dârü'l Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1990.

Cin, Halil, **Eski Hukukumuzda Boşanma**, Ankara Üniv. Hukuk Fak. Yayınları, Ankara, 1976.

Dalgın, Nihat, **İslâm Hukukunda Boşama Yetkisi**, Etüt Yayınları, Samsun, 1999.

Dârekutnî, Ali b Ömer (ö.385/995), **es-Sünen**, I-IV, Ta'lik: Ebû Tayyib Abadî, yy., t.y.

Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdirrahmân b. el-Fadl b. Behram (ö.255/869), **es-Sünen**, Tahkik: Mustafa Dîbü'l Biğa, Dârü'l-Kalem, Beyrut,1991.

Döndüren, Hamdi, **Delilleriyle Aile İlmihali**, Altınoluk Yayınları, İstanbul,1995.

Ebû Dâvûd, Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî (ö.275/888), **es-Sünen**, I-III, Dârü'l-Cinân, Beyrut,1988.

Ebu'l-Hüseyn, Yahya b. Ebi'l-Hayr b. Salim el-İmrânî, **el-Beyan Fi- Mezhebi'l-İmam eş-Şafî**, Dârü'l-Minhâc, Beyrut, t.y.

Ebû Zehra, Muhammed b. Ahmed b. Mustafa,
_____ **el-Ahvâlü's- Şahsiyye**, Dâru'l-Fikri'l-Arabî, Kahire, 1957.

_____ **el-Milkiyye ve Nazariyyetü'l-Akd Fi's- Şer'ati'l-İslâmiyye**, Dâru'l-Fikri'l-Arabî, Kahire, t.y.

Hallâf, Abdülvehhab, **İlm-u- Usûli'l- Fıkh**, Eda Neşriyat, İstanbul, 1968.

Haraşî, Muhammed b. Abdillâh b. Ali (ö.1101/1690), **el- Haraşî Alâ Muhtasar-ı Seyyidî Halîl**, I-VIII, Dâr-u Sadır, Beyrut, t.y.

Hin, Mustafa; el- Buğa, mustafa; eş-Şerbecî, Ali, **el-Fıkhü'l- Menhecî Alâ Mezhebi'l-İmam eş-Şafiî**, Tercüme: Ali Arslan, Arslan Yayınları, İstanbul, 1994.

İbn Abidîn, Muhammed Emîn b. Ömer b. Abdülazizb. Ahmed b. Abdurrahîm el-Hüseynî (ö.1252/1836), **Reddü'l-Muhtâr Alâ'd-Dürri'l-Muhtâr**, I-VII, Mustafa el-Babî Matbaası, 1984.

İbn Hazm, Ebû Muhammed Ali b. Ahmed b. Saîd (ö.456/1064), **el-Muhallâ Bi'l-Âsâr**, I-XI, Dâru'l- Fikr, Beyrut, t.y.

İbnu'l-Hümâm, Kemâlüddîn Muhammed b. Abdolvâhid es-Sivasî (ö.861/1457), **Fethu'l-Kadîr**, I-X, Dâru'l- Fikr, Beyrut, 2. Baskı, t.y.

İbn Kayyim el-Cevziyye, Şemsuddîn Ebî-Abdillâh Muhammed b. Ebî Bekr, (ö.751/1350), **İ'lâmu'l-Muvakkîn an Rabbi'l-Âlemîn**, Mektebetü'l-Asriyye, Beyrut, 1987.

İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ İsmâil b. Ömer (ö.774/1373), **Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm**, I-IV, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1986.

İbn Kudâme, Ebû Muhammed Abdullah b. Ahmed (ö.620/1223), **el-Muğnî ve'ş-Şerhu'l-Kebîr**, I-XV, Dâru'l- Fikr, Beyrut, 1984.

İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd el-Kazvîni (ö.275/888), **es-Sünen**, I-II, Dâru'l- Hadîs, Kahire t.y.

İbn Manzûr, Cemâluddîn Muhammed b. Mûkerrem b. Manzûr (ö.711/1311), **Lisânu'l-Arab**, I-XX, Dâru- Sadır, Beyrut, 1990.

İbn Rüşd, Ebu'l-Velîd Muhammed b. Ahmed el-Hafîd (ö.595/1198), **Bidâyetü'l-Müctehid ve Nihâyetü'l-Muktasid**, Kahraman Yayınları, İst. 1985.

İbn Teymiyye, Ebu'l-Abbâs Takıyyuddîn Ahmed b. Abdulhalîm b. Abdusselâm b. Abdullâh b. Muhammed b. Teymiyye (ö. 728/1328), **Mecmûu Fetâvâ Şeyhi'l-İslâm İbni Teymiyye**, I-XXXIII, Cem ve tertib eden: Abdurrahman b. Muhammed b. Kasım el- Asımî, y.y. 1978.

Karaman, Hayreddin,

_____ **Mukayeseli İslam Hukuku**, Nesil Yayınları, İstanbul, 1991.

_____ **İslâm Hukuk Tarihi**, Nesil Yayınları, İstanbul, 1989.

_____ **İslâmın Işığında Günün Meseleleri**, İstanbul, 1993.

Kardâvî, Yusuf, **Fetâvâ-Muasıra**, Dâru'l-Kalem, Kuveyt, 2001.

el-Kâsânî, Alâuddîn Ebî Bekr b. Mes'ûd (ö.587/1191), **Bedâiu's-Sanâi'** I-VI, Tahkik: Ali Muhammed Muavvad, Dâru'l Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1997.

Kitab-ı Mukaddes, Eski ve Yeni Ahit, Kitabı Mukaddes Şirketi, İstanbul, 1996.

Mâlik b. Enes, (ö.179/ 795), **el-Muvatta**, I-II, Dâru'l-Hadîs, Kahire, t.y.

Mavsîlî, Abdullah b. Mahmud b. Mevdûd (ö.683/1284), **el-İhtiyâr li Ta'fili'l-Muhtâr**, Tahriç: Halid Abdurrahman, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, 1998.

Mâverdî, Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammedb. Habîb, **el-Havi'l- Kebir**, Dârü'l Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1994.

Merğînânî, Ebu'l- Hasan Burhânuddîn Ali b. Ebû Bekr b. Abdülcelîl el-Ferğânî (ö.593/1197), **el-Hidâye Fi-Şerhi-Bidâyeti'l-Mübtedî**, Dâru-İhyai't-Turasi'l-Arabî, Beyrut, t.y.

Meydânî, Abdü'l-Ğanî el- Ğanîmî (1298/1884), **el-Lübâb Fi- Şerhi'l- Kitâb**, Dersaadet Yayınevi, İstanbul, t.y.

Murtazâ, Ebu'l- Ksım Âlemü'l-Hüdâ Ali b. Hüseyin Şerif, **el-İntisar**, Menşûratü's-Şerif er-Radî Matbaası, Kum/İran, 1971.

Müslim b. Haccâc, Ebu'lHeseyn el-Kuşeyrî (ö.261/875), **el-Câmiu's-Sahîh**, I-V, Dâru-İhyai't-Turasi'l-Arabî, Beyrut, 1991.

Nesâî, Ebû Abdirrahmân Ahmed b.Şuayb (ö.303/915), **es-Sünen, Mea-Şerhi's-Suyûtî ve Haşiyeti's-Sindî**, I-V, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, 1992.

Nevevî, Ebû Zekeriyâ Muhyiddîn Yahyâ b. Şeref b. Hasen b. Hüseyin, (ö.676/1277), **el-Mecmû' Şerhu'l-Mühezzeb**, I-XXIII, Mektebetü'l-İrşad, Cidde, t.y.

Özel, Ahmet, **Hanefî Fıkıh Alimleri**, T.D.V. Yayınları, Ankara, 1990.

er-Remlî, Şemsuddîn Muhammedb. Ebi'l-Abbas Ahmed b. Hamza b. Şihabiddîn (ö.1004/1595), **Nihayetü'l-Muhtâc İlâ Şerhi'l-Minhâc Fil- Fıkhi Alâ Mezâhibi'l-İmami's- Şafî**, y.y, t.y.

Sehnûn, İbn Sa'id et- Tenûhî, (ö.240/854), **el- Müdevvenetü'l- Kübrâ**, Dâr-u Sadır, Beyrut, t.y.

es-Serahsî, Ebû Bekr Muhammed b. Ebî-Sehl Ahmed (ö.483/1090), **el-Mebsût**, I-XXXI, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, 1989.

Şa'bân, Zekiyyüddîn,

_____ **el-Ahkâmu's-Şerîa li'l-Ahvâli's-Şahsiyye**, Bingazi 1989.

_____ **Usûlü'l- Fıkh**, Tercüme:İbrahim Kâfi Dönmez, T.D.V. Yayınları, Ankara,1990.

Şâfî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İdrîs (ö.204/820), **el-Ümm**, Dâru'l Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1993.

Şelebî, Muhammed Mustafa, **Ahkâmu'l-Üsre Fi'l-İslâm**, Beyrut, 1977.

Şeltût Mahmûd Muhammed (ö.1964) ve Sâyis Muhammed Ali, **Mukâranatü'l-Mezâhib Fi'l-Fıkhı'l-İslâmî**, Muhammed b . Ali Sabih Matbaası, Kahire, 1953.

eş-Şevkânî, Muhammed b. Ali b. Muhammed (ö.1250/1834), **Neylü'l-Evtâr Şerh-u Munteka'l-Ahbâr**, I-VIII, Dâru-İhyai't-Turasi'l-Arabî, Beyrut, ty.

Şeybânî, Abdülkadir b. Ömer ve İbn Divyân, İbrahim b. Muhammed, **el-Mu'temed Fi- Fıkhı-İmam -Ahmed**, Dâru'l-Hayr, Beyrut, 1992.

Şeyhzâde, Abdurrahman b. Muhammed b. Süleyman (Dâmad) (ö.1078/1677), **Mecmau'l-Enhur Şerh-u Mülteka'l-Ebhur**, I-II, Eda Neşriyat, t.y.

Şîrâzî, Ebû İshâk İbrâhîm b. Alî b. Yusuf, (ö.476/1083) **el-Mühezzeb Fî-Fıkhı'l-İmam eş-Şafî**, I-II, Dâru'l-Fıkr, Beyrût, t.y.

Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre (ö.279/892), **es-Sünen**, I-V, Dâru'l Fıkr, Beyrut, t.y.

Tümer, Günay ve Küçük, Abdurrahman, **Dinler Tarihi**, Ocak Yayınları, Ankara, 2002.

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, T.D.V. Yayınları, İstanbul.

Velidedeoğlu, Hıfzı Veldet, **Boşanma Sebeplerinin Hukuk Tarihi, Kilise Hukuku ve Hukuk Politikası Bakımından Umûmî Sûrette Tetkîki**, Cemil Bilsel'e Armağan, Kenan Basımevi, İstanbul 1939.

Wensinck, A. J., **el-Mu'cemu'l-Müfehres li Elfâzi'l-Hadîsi'n-Nebevî**, Leiden 1936.

Yazır, Elmalılı Hamdi (ö.1942), **Hak Dini Kur'ân Dili**, I-X, Azim Dağıtım, İstanbul. t.y.

Zerkâ, Mustafa Ahmed, **el-Medhalü'l-Fıkhiyyü'l-Âmm**, Elif-Bâ Matbaası, Dimaşk, 1968.

Zeylâî, Cemalüddîn Ebû Muhammed Abdullah b. Yûsuf (ö.762/1361), **Nasbu'r-Râye li'l-Ahâdîsi'l-Hidâye**, I-IV, Dârü'l Hadis, Kahire, t.y.

Zihni, Mehmet (1332/19149), **Nimet-i İslâm**, Sönmez Neşriyat, İstanbul, t.y.

Zuhaylî, Vehbe, **el-Fıkhu'l-İslâmî ve Edilletühû**, Dârü'l-Fikr, Dimaşk, 1989.